Контрольный экземпляр

Массо а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 17 МАРТ, 1981 ШУ. ● № 34 (6324). ● Мах 2 кепиг.

ТIАГIЕРТТА, ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГА!

Нохч-ГIалгIай областной партийни организацегара КПСС XXVI съезда делегаташ хинначар республика болхлошка, колхозхошка, специалистошка, берригача къахьегамхошка дань

КХАЙКАРАЛ

Деза нохкъостий! Укх деношка берригача советски нахьа вазар хьалдизе де дукха за йоккха ший болх чекхбаьккхача КПСС съездо чуйоссаьча уйлашца. Цига дакъа лоцуш хиннача тхона цIенкха а дицлургдац мехка коммунистий форуме бIаргадайнар. Къаьстта кIоарга зIаране дег чу ййишар КПСС ЦК Генеральни секретаре Леонид Ильич Брежнева ъьча Отчетни докладе гIера положенеши выводаш. Земен белгтаперча цу документо чулацар советски нахьа уйлаши хьоштеши, хьегойтар массарап а котъюалча ленински идеяй низ. Леонид Ильич доклад — вай вазара, къахьегама, коммунизм хьалъара тIекха, ньтта машар кхлийтара тIекха къовсам поаттабара деколе, дог урюттадеш йола программа. Цо хIаколе делегата дег чу йоссайнр КПСС ленински Центральни Комитета, вазене Леонид Ильиче шийна вай социалистически Дахко хозьяш тоеяр дукха, советски нахьа ирзе дукхе цар бу Iалелдукха, советски нахьа ирзе дукхе цар бу Iалелмате бокхза болх бахьеи доккхе берил оала уйле. ХIаьта партийни форумо дIако бьча берригача балко, цо тIанийцача документаша тхо из кIоарга уйла хаы а чIоагIйир.

КПСС XXVI съездаге дика толамаш даьха кхаьчар вай. ДIадке пятилетка белгалдой городашкарчеи юрташкарчеи дукхагIча къахьегама коллективаша эффективано, декхе дикал йолаш болх барца. Промышленносте планал совгIа ехкей 63,5 миллион сом мах бола продукци. Бакхза гIа бахкзаб юрта боазам дегIабоевабеча. Толама кхоачаш а тIахкхоевчаш а хьй пьттанцерен хьейбайн продукце дерригa карттера тайнаш лечекьалкхенга дохкара планеш.

Нахьа уйлаш кхы тIа а айайр 1980 шера а бIарччача пятилетка а халлъбоззаме пленаши социалистически декхараши кхоачашдара лелеьча социалистически къьа итогегIе домкхийча хьокхемашна кхачарак республикана КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байрахк ялеро.

Дерр кIезиге дац. ХIаьта а дIако зайне хьелхашна да нерда мулаш, сийрда де лерхIараш, нерда декхараш. Цудуьа вай декхарийле да, деза нохкъостий, низеш ца кхадеш болх бе, кIана ьлча де мел оггадьр воеш ца кхадеш къахьегача, производства эффективность дIако ейбича, берригача балха дикал гоайича мера кхоачашдуpургдац. Дуьцар де, цхьан оагIорахьара, боазам лелабара, экономикана кулгалдарен доал дерен боарам цIенкашта айбарех, вокх оагIорахьара, вайх хIарана — болхлочо, колхозхочо, специалиста воай къахьегамгара доагIар чIоагIагIа хьадехарах, массенаьа а, хIара сацьата а творчески зьнер, балха дикагIдола нахкъаш лахар, инициатива, съезда решенеша дIа ма декхе, лехзьарах. Торонаш дукха я. Юецаргъя вай церех цIьеяраш.

Хьаецаргба вай, масала, къахьегама оасарле лакхьар санна коадамбеш бола хьокхам. ДIадахача шера цхьайтта предприяте лакхдензар болх баьча цхьан сага лаьрхIача продукци тьаьлга. Из да станоккхи оборудованаш пайда во эцара до ла хьдде тешал. Сеца латташ дукха ка йовх цар телка йолаш, бийдал тоъал йоацаш, кадрашца Iелаш ца эш, цхьаболча болхлой бехкагIа, а нахьа къахьегам хьакъялца вIаштIехьа ца бехкхар бахьан долаш. НагахЪа санна республикерча прибореши машинаши ера предприятешна станокий сменность планагIа йоагIачунга кхачийтача указа цхьан шера 30 — 40 миллион сома нахьа продукци дукхагIа йоаккхаргьар!

Оаха тIахьех шо, деза нохкъостий, кIарв балла моттига балха дикал айара. Да мел доагIар де деза къахьегам вIаштIехьбаккхарен цок мах белара бригадни система шерагIа, массенаьа а юкъейолаярен, балхах буксоцаш хьехуланох бола нахьв бехктокзам — моральни а материальни а — коллективана бехктокзам айбара. Хьадда къовсам кхайкабергба вай дисциплина телкаеришта, прогулаш ерешта, херцакьа лелаершта дукхьала. ХIара тIехьависар, балха ара ца валар цIенкашта ларкIа а берригача коллектива ира дуаца а дезаш хIама да.

Республика заллкъа боазама, берригача мехка а санна, цIенташтта хьелаш хьамаллад врахецца продукци дукха а дикагIа хилийтара. Цу дакъе дIадукха балхаш да а даьд зIанз а ду вайцига. ДIадахача пхе шера печчахьаккхен дикала Знак йола изделеш 6,5-зза дукхагIа хиний. Бакъда, берригача продукцена юкъера цар дакъа зIанз а кIезига да, йолеш я, кIезига а яц, шоай продукцена ялкхерча категорегIа аттестаци вIалла а ца эш йола предприятеш а.

Из па йиш йолеш дац. Тха дог чу кIоагIа дийшар съезда Леонид Ильича продукце дикалгара хьадезар зггара лакхагIча боарам тIара хила деза аьнна дешаш. «Уж хила деза, — аьлар цо Отчетни докладе тIа, — дикагIча дунен а дакъен а образецашта нийсса — иль лоагIа яр вай могае йиш а яц а мога а ергьаца». Ма нийсе аьнна из!

Дикал лакха йола продукци — из, боккьонца аьлча, из зЭрам сакьеташ кхоэь балха ба, кхерьтоннаш бийдел, из предприятеша-потребителеша лерттIа болх бера, эцархой шерра эааче товарашца кхы а бизгаэгIа Iалашбера лоерзIамегIа доле хьан. ХIара балхъ моттига, берригача цехашка, берригача предприятешка хьинаре къовсам боармабергба вай вразеце хьдалеш дикел лакха йолаш хилара тIакье, браки а брак ерашта а дуьъала къовсам боаца тIом кхайкабергба вай. «Нохч-ГIалгIайчене хьалдай» аьнна тамагIа тIалатта продукци тIехдика хьалхь ахнага да оалийтаргда вай.

Съезда къаьстта уйла тIехьийтер производственни ресурсаш кхом беш лелаяре дешашта. Из кIоагIа лоархIаме да. Хьерцаргда вай металл. Республикан дукхаха предприятеша тоъаш дац из. Нигтта из доллаше а, дIадахача пхе шера шолзаш хиила, пайда ца эцаш дIалхийта 100 эзар тонн гергга дайра из. ХIара шера эрий яра залхе йоагIа 50 миллион кубометраш дукхагIа газ. Маьждаьтта чаккдоаена заводашка кхы юхайоагIаргйоацаш 350 эзар тонн гергга маккальттапродукташ боэе.

Уж йоагIа геттара кIезигдаре хIама да йиш ецийI Йиш а я да а деза. Из вайх лийша да деза нохкъостий. Уж йоарга сагота доаццаш хьеаорга вай а хьдде къовсам кхайкабергба вай. Уйлазй вай уйла хила егIаь аьнна хет. Экономически политика юкъмоттиг а аьлар Леонид Ильича съезде общественни рузкъе дикача дас санна лелаедар, вайга мел долчоа биззе, дика пайда эцар. «Экономика — белгалду ца, — кхом беш хила еза — ниттта да хила дIадехар».

Керда пятилетка, белгалдир съезде, цIенкашта экзамен хургья гIишлошьерашта.

Вай республика массанаьа а хьалдеш да нерда гIирсаш. Алеха Грозне тIехьарча шерашка хьалхьь лякей театрально-концертни зал, цирк, нек ду бассейн, «Юбилейный» кинотеатр, бераш ду цIа, кхы дукхаяраш санна йола лоархIаме объекташ. Довзаргдоацаш хуецалуш нетт районни центрий сурт. Из, оалаш ма хиллара, вайгара дIадоаккхергдац. ХIаьта а дукха да гIишлою хьалъяр кхы а дикагIа вIаштIехьдакхара, йолаш йолча торонез кхы а биззагIа пайда эцара да дезараш. Берригача объекташка хьахиллалдац, лакха оасарле йолаш къахьегара хилазза доргдоаца хьалеш, кIанз а лоха а гIирсаш хьалдара дикал. Моттигаш я материальни къахьегамен ресурсаш лерттIа пайда ца эцаш, гIишлои материалаш йоагIачул совгIа дIаухийташ, кьтIаттал уж лечкъош.

Тхо кхайк болхлой класса сийдолча отрядага — республика гIишлошьерашка ерригa а производственни индалаш шоай зоннашен дика хьалъхи бола ба йолаллийтара, нах чубаха цIенош, школаш, больницаш, берий бешамаш, кхелаш, коммунальни объекташ — нахьа хилалза доргдоеца хьашташ кхоачашдарца дуезаденна мел доллчун планаш сийленца кхоачашьяра уж тIальехаш.

Шоашкара доагIа дакъа юкъедехьа дезаш ба республика къахьегамхой продовольственни программа къоастеча. Цо Iалашда деза, Леонид Ильича ма аллара, юртбоахама продукци дика дукхагIа йоаккхинга, бахано наза цалаадаш продукташ лоаттаяра декхар йиш ма хулаш лоацагIча занашка кхоачашделга.

Вай карттере мулаш белгалдаь да. Укх карарча шера ялат даккхар 500 эзар тоннаш кIезигагIа доацаш хилийта деза. Пичахьалкхенга доакха деза: бIаццадаяраш — 145 эзар тонн, сом — 70,5, дуко — 38,3, шура — 93,5 эзар тонн, фуош — 96 миллион, тха — 46.000 центнер. Белгалдьр кхоачашде а тIехкхоачашде а боккьонца торонаш йолаш да вай. Цунга бода имга — хьувнкъам лакхбер. Метеш дац дукхача боахамашка гектаре тIара 15 — 17 центнер гураьха дийна ялат доахаш хилар. Вай лаьтта 30—40 центнер иле могергдолаш да! Цунга кхачара массанаьа а юкъейоалаеза лаьтта лелодара нийса культура, лаьтта деш дола дерригa балхаш агротехнически Iилмо дIа ма дехха чекхдаха деза.

Юртера удерни фронт а аьлар Леонид Ильича хьайбой боахам. ТIехьарча шерашка республикa печчаьлакхене гIо а деш налсьой шурий, оасазарий, хьакарчий массаза комплекс. ДIадаьнйтар миллионаш да, хIаьта хьдела доагIар цар хIанз а хьелуш дац.

Тхо лийша да цуи карттера бахьан дерригача боармешка: республика юрта боахама министерствагарен ведомственни объединенешкарен даьиле колхозешиам совхозешкае кхечанаьа гIулакхтоьаш болаш вIаштIехьдаьккха доацаига залерал. Доакъара беза хьакхоллара, фермашка кулг-кара дукха къахьега дезача балкарта механизаци яра, къахьегам вIаштIехьбеккхара дикагIйола опыт вIашагI тоьаш болаш а тоенд дIа мала а йоаржаю. ХIаьта Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхозе Грозненски района «Юбилейный» совхозе, Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхозе хIара Iаттагарй юкъера лаьрхIача 3 эзар килограммаш совгIа шура йоаза массаза шу да.

Боазам дика белабеш, дохкий производственни хьокханаш доехаш дола месалаш доаладе йиш я дохкий хьайбаш, хьехтарнаш, уж лелодеча фермашкара а. Пуликк лаьтт къаьст-къаьстача месалахкара республикера хьайбой боаза беррига а тоабарга дуолярах. ударни фронт коалеваш йоаха фронт а ла дIаоттаярах.

Нохч-ГIалгIайчера юрта боазама лоархIаме проблеме а комсаш лелаяр. Эзараш гектараш а уж Наурски, Шелковской, Надтеречни, Гудермесски, кхыча районашка бехьде, хьувкъам лоаа ба. Цхьадолча боахамашка 15 — 20 центнер мера хьац гектаре тIара.

Комсаш лелаерашта хьалхашка декхар оттадеьд укх карарча шера 96 эзар тонн, хIаьта пятилетка чакйекхеча кхы а дIакхочIа комсаш яа. Декхар дизза кхоачашдулургдолаш да, нагахьа санна дикача дас мо хьалха латтача опытах пайда эцé, комсаш лелаенга боккьонца Iилмо нерда тIа оттадой.

Вай массане а йоахко а эзе, деза нохкъостий, республикa заллкъа боахаме дерригача доакъой. Дерригa воай низаши воашта зоерн тьегул а дезь, КПСС XXVI съезда решенеш, цхьайтталагIча пятилетка заданеш кхоачашъяр Iалашдерал сийлаьцен патриотизмегIен декхар дац.

Парте планеш толамца чекхъяхаре эшараш дуьцаш Л. И. Брежнева белгалдир: «Эггара хьалха — боккха бехктокхам хетара уйлен чIоагIа, боккьонца коммунистически, саккетамо дисциплина. Леонид Ильича, вай дерригa советски халкъ тIахьийтар уйле еш, «Iанд ца душ керддар ложаш, из керддадер хьалоацаш хилара.

ХIара партийни съезд — из а керда геннара нахкъаш хьегучадувла лакхале. КПСС XXVI съезд къаьстта лакхале я, цигара ший чоалханарча комплексагIа бIаргагу бIарччача итт шера кхоачашъе еза экономически социальни решенеш вIашки юезденна а йолаш.

Лакхерча партийни форума беррига болх дIабиьер дерригa а сега нозе дукха, дерригa а сега дукха лхеча деннагIа. Хапкъа чIоагIа а рагьзе долаш а хьаллоеш парте из башха-дика стратегически никъ. Iзо ташаш да, деза нохкъостий, парте планаш вазара чекхъяхаре вайх хIарана ший хьинар, беррига низ тIебоккийтаргхиларах. Оаха болхлой, колхозхой, заллкъа интеллигенци тIаккъех пятилетка заданеш кхоачашъяра, хIара балла моттига лакха эффективности балха дикали айра тIехьа шерра социалистически къьйоархьлора. ЦIенача дег тIера хьалала болх бергба вай. хIара дакха нерда тIа боахаргба буссоцаш хьехур дукхагIа хилийтара. Вай ударни къахьегам хилба КПСС XXVI съезда исторически решенешта дала доагIIаш дола зоп.

И. З. АНТИПЕНКО — Гудермесски депо машинист, **Н. Н. ВЕДЕРНИКОВ** — В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ воккхагIвола оператор, **С. З. УМАЛАТОВА** — «Красный молот» завода электросварщица, [illegible]ски комсомола премия лауреат, **М. С. УМХАДЖАЕВА** — Урус-Мартановски района «Горец» совхоза доярка, Ленински комсомола премия лауреат, **Г. Г. ФЕНЬЕВА** — Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза председатель, **Э. ХАМИДОВ** — Наурски района Ленина цIерагIча колхоза воккхагIвола жа Iу, **Р. М. ХАЧАТУРОВ** — «Грознефть» объединени генеральни директор.

18 апреле — коммунистически субботник

МАССАНЕ А ДИКА КЪАХЬЕГАРГДА

Веронгаш а бархI бIаь саг хургва Грозненски района «Пригородный» совхозе В. И. Ленин вав 111 шу дузача дийнахьа Еррагсоюзни коммунистически субботнике дакъа лоацаш. Цу дезача дийнахьа къаьстта хьинар айденна къахьега лаьрхIа ба совхоза беррига къахьегамхой.

18 апреле балха арабаьнарех кхи бIаь совгIа саг хургва тайп - тайпара шоай юртбоахама черттера балхаш деш. ХIаьта царех 120 саг хургва помидораш дIаюеш. 250 — бешамашка оасар деш. совхоза дикагIбола механизатораш — сомий гаьнашта юкъера балхаш деш. 40 саг чуводаш йола бригада — 8 дезала лаьрхIа дола кIенош хьалдоча.

Цу дийнахьа шоаш даьккха, 800 сом хулаш дола алапи пятилетка фонде дIачудала лаьрхIад совхоза болхлоша.

●

Укх деноша Н. Анисимова цIерагIча заводе ЛЧ-24 яха установка хьалъеш йолча СМУ-7 кхоалагIчен йиъалагIчен гIишлош участкай болхлой вIашагIкхийттабар В. И. Ленин вав 111 шу дизарга 18 апреле чакхдоаккхача Еррагсоюзни коммунистически субботнике де лерхIачул хьакъехьа дуаца.

Митинг хьаьллаш къамаьл дир управлени постройкома председатела К. С. Рашидова.

ГIишлоенхоша шаI санна массане а цу дийнахьа балха арабоала. хIаьта цига даьккха дерригa ахча цхьайттаIагIча пятилетка фонде дIачудала а лаьрхIар. Из предложени еннараш бар комплексно - хоара счетни бригада бригадир Сергеев Борис Михайлович слесарь-монтажник Василец Александр Алексеевич.

●

ЧIоагIа ракьза хиниа хьалльдар 18-ча апреле Коммунистически субботник де дьница йола москвичий инициатива Грозненски макаронни фабрика коллективо.

В. И. Ленин вав 111 шу дизара сийна субботник деча продукци арахецаш хургья йиъ бригада. хIаьта инженерно - технически белхахойн тIулакхера нахи фабрика кое. гонахьара моттиг цIенъеш, таьнашта хIир тохаш хургба. 18 апреле шоаш мел даьккха ахча цхьайтталагIча пятилетка фонде дIачудала лерхI фабрика коллективо.

СССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Доккха совгIат даькъала хилда!

Лаьттешдарен хьайбашкарен йоаха продукци дукхагIа лакхара а кхачхьалкхенга йоаккхара а цхьайтталагIча пятилетка заданеш социалистически декхараш кхоачашдеча балха дика толамаш дIадахарах СССР Лакхехьарча Совета Президиумо СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ КЪАХЬЕГАМА ГАМА ТУРПАЛА ЦIи сийлий ЛЕНИНА ордени «МАРСИ ЖIОВИ» яха доши медали дIа а дуи

ХАМИДОВ Эльмурзина — Нохч - ГIалгIай АССР Наурски района Ленина цIерагIча колхоза воккхагIвола жа Iуна.

КОТБАЬННАРАШТА — ЦIЕ БАЙРАКХ

Укх деношка «Сельхозавтотранс» треста чуйодача Грозненски автотранспортни предприяте коллективана СССР юрта боахама Министерстван юртбоахама болхлой профсоюза ЦК-ан карара кара тела ЦIе байракх дIаелар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитела Дидигов Мурада Тамерлана.

Из деза совгIат транспортникий коллектива деннад Еррагсоюзни социалистически яхье котъьалдарах. Къаьстта доккхий толамаш даьхад цо иттлагIча пятилетка тIехкхьарча шера. 45 эзар тонн кураш дIабихьаб планал совгIа, 110,8 процент кхоачашъяьй пайда бара план. Дикка тIехкхоачашдаьд кхыдола хьокхамаш.

Уж толамаш доахача хьинаре къахьийтад дукхача шоферашa, слесараша, инженерно-технически болхлоша. Царна юкъе ба шофераш Атабаев Мовлди, Добрынин Владимир, Товтиреев Мовлди, Шелудченко Владимир, Анзоров Лачча, слесараш Клюев Алексей, Перетокин Петр, аьшпакхьор Умаров IаддалХьамид, кхыбараш.

СовгIат дIадалара хетаьча собране къамаьлаш дир слесара И. Перетокина, местикома председатела Т. Абзороваc, шофера М. Атабаева, кхыбараша.

Шоай хьаьнала къахьегама ниттта боикха мах барах Министерствайна а профсоюза ЦК-на а дег тIара баркал оалаш, автомобилисташа керда декхар тIайийцар цхьайттаIагIча пятилетка хьалхарча шера моахьеш дIа-юха кхахьера план 23 декабре кхоачашъе, аьнна.

С. АУШЕВ.

ХЬУВКЪАМ ЛАКХБАРА

Ка бола ялаташ дIадийначa 2100 гектар хулача дерригача кхашка минеральни удобренеш тоесаш подкормка яьй укх Iай «Ингушский» совхоза механизатораша. ХIара гектара лоархIаш 200—250 килограмм йолаш аммиачни селитра тоесай укхаза дерригача ялаташта. Цо новкъостал дергда хьувкъам белггала лакхбе.

Укх шера совхозе лаьрхIад 300 гектара тIа индустриальни методагIа хьаькIаш кхее. Цунна лаьрхIа йолча зиба тIа минеральни удобренеш тувсаш ба совхоза механизатораш хIанз. 140 гектарах хIарано тIа 350—400 килограмм суперфосфати 100—150 килограмм калийни тухи тасса кхийнад цар.

Цул совгIа, ялатийна лаьрхIа хьаькIаш кхееригйолча кхашка ширданьиe кхо дуллаш ба совхозе. Укхаза совхоза дика новкъостал ду «Сельхозхимие» районни объединене механизатораша. Укх шерарча хьувкъама лаьрхIа пхи эзар совгIа тонн ширданьиe кхо диллад боахама кхашка. Из болх дIахьош а ба.

Укх Iай дика эттача хенех пайда а эцаш, комсий кхашкара шпалера тоаеши кердаяр дIаоттаеши ба «Ингушский» совхозе. Цу гIулакха укхаза вIашагIъеллий шерa къаьстта йола механизированни бригада.

КПСС XXVI съездо болх беча деношка цуи сийна къахьегама вахте а этта лакха оасарле йолаш болх беш хилар бригада доакъошхой. ХIанлехьа керда шпалера дIаоттальй цар укх шера хьувкъам бала йоалуча комсий 30 гектара тIа. Из болх сихонца дIалохьеш ба.

Съезда решенешта новкъостал луш, керда социалистически декхараш тIайийцад бригада коллективо. Цар лаьрхIад Ленински субботник хьетIакхоачача дезга комсий 90 гектара тIа керда шпалера дIаоттаеш 60 гектаре тIара къаьна шпалера тоеш. Из декхар толамца кхоачашдара хьинар кхо ца деш къахьегаш ба укх деношка совхоза комсаш лелаераш.

Укхаза къаьстта дика болх беш хьабоагIа трактористаш Фаргиев Адам, Вельхиев Муса, болхлой Евлоева Iайшет, Гарданова Наси, Гандалоева Радимхан, Бекова Зина, кхыбараш.

Дунен цIалкъашта юкъера кхалнаьха цIей — БархIалагIа март хьетIакхоачаш йиссольлар цу совхозе комсаш лелаераш кийчбеш хиина курсаш. ДукхагIбараш кхаллнах а болаш. 70 саг вар укхаза комсаш лелаяра товзал караерзаеш. 88 сахьата лаьрхIа яр курсий программа.

БIаьсти яьлча дена гуралца комсий кхашка де дезза балхаш дешабагIарашта дIакьехаш хилар мали сесаги — совхоза воккхагIвола агроном Махая Сабижуллаевич МагIалбика зонерча агрохимлабораторе заведующи Людмила Александровна ЯрахмедоагIар.

Совхоза комсий бешамашка бIаьстан балхаш дIалоладелча комсашта Iунал деча хьинаре дакъа лоацаш хургба нерда кийчбаь комсаш лелаераш.

А. ХАРСИЕВ.

ЛоархIаме дош дийцар

Цкъа дIадийча дукхача шерашка тIаховла рапс яха бун кхеярен, из чуэцарен, цунах доакъар кийчдарен хьакъехьара дешаш дувцаш семинар хилар укх деношка Петропавловски станица культура ЦIагIа.

Цига дакъа лоацаш бар Грозненски, Гудермесски, Шалински, Урус - Мартановски районашкара колхозий совхозий кулгалхой, специалисташ.

Семинар хьайийллар КПСС Нохч - ГIалгIай обкома секретара Д. Г. Завгаева. Цо къамаьл де дош лу Гикаловски опытно - хьокхама боахама доакъар кийчдара дешаш тохкаш йолча отдела начальника А. Д. Никитина. Рапс яха культура доакъара лаьрхIа кхеелга мел пайдене да, из малагIча хананшка чуэца еза, хьайбаш кхабаш цунах мишта пайда эца беза дувцаш цо белгалдаьккхар, масала, вай республике оахача лаьттах 40 процент доакъара лаьрхIа кхееча культураша дIалоацилга. Ниттта из гIулакх доллаше а доахан кхабара кхоачамболлаш доакъар Iалашде кирагIдалац республика юрта боахама къахьегамхой хIара шера.

Доакъара культураш дIаера кхаш кхы шерде йиш йолаш дац. Цулухьа доакъара культураш дIаюча лаьттах ма хулла дукхагIа пайда эцара декхар отт хIанз республика юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка. Цу хьакъехьа цхьаьца гIулакхаш чакх а доал. Масала, тIехьарча хана дукхагIа кхее лерхI хьувкъам боккхагIа луши шийна дукхагIа белок хулеши йола культураш. Царех цаI — рапс. ДIадахача шера гурахьа вай республике 35 эзар гектара тIа дIайийра из буц. Доакъара единицашка диллача уж хIара шера хулачул 57 эзар тонн дукхагIа Iалашъе йиш йолаш да дукхьел цу культура новкъосталца, из хул хIанзалца шера Iалашдеш хиннача доакъарах 17 процент.

А. Д. Никитина къамаьл даьчул тIехьагIа трибунa тIа довл Нохч-ГIалгIай республика «Госкомсельхозтехника» объединене начальник Н. А. Аванесов. Цо дийцар рапс чуэцаш малагIча техниках мишта пайда эца беза. Из культура доакъара чуэцаш ду балхаш кхыяраш чуерзаеш деш долчарел къесташ дац. Эггара дукхагIа 12 — 15 ди мара ца доацеш рапс чуэцар геттара лоархIаме хилара къаьстта теркам тIабахийтар цо. Из гIулакх а атта вIаштIехьдоаккхалургхилар белгалдаьккхар цо, хьувкъам чуберзабеш ду балхаш кпатовски хьисапе чакхдоахе.

Семинаре дакъа лоацаш хинначар дукха хаттараш дир Никитингеи Аванессовгеи. Хаттараш дераш дика кхетабеш, кIоарга чулоацам болаш жопаш тIийллар цар цаьнгa а.

ПланагIа Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза доакъар кийчдеча цехагеи рапс чуэцача дакъа лоацаш хургIолча техникагеи хьажа безаш бар семинаре дакъа лоацаш хиннa нах. Цига дIабахалехьа тIехьхьара къамаьл дир Д. Г. Завгаевга.

М. ХАМАТХАНОВ.

УКХ ШЕРА 15 МАРТА ФЕРМАША ВАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОЙТАШ ЙОЛА СВОДКА

Районаш	ХIара Iаттагара дийнахьа яьккхар (кг): 1980 шера 15 марта	ХIара Iаттагара дийнахьа яьккхар (кг): 1981 шера 15 марта
Ачхой - Мартановски	5,1	4,8
Грозненски	5,1	5,8
Гудермесски	6,1	6,5
Малгобекски	4,2	4,8
Надтеречни	3,3	6,1
Назрановски	5,5	4,8
Наурски	5,3	6,1
Сунженски	3,9	5,0
Урус - Мартановски	5,3	4,8
Шалински	4,7	5,0
Шелковской	6,7	6,9
Республике гIолла	4,9	5,5

Укх тIехьарча шерашка тIехдика къахьегама толамаш доахаш хьайоагIа СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода цехашта юкъе яьржача яхье хьалха латташ йола В. В. Захарова кулгалдеча № 108-110 йола коллектив. Цо дикка тIехкхоачашдаьд парте XXVI съезда сийна тIанийца социалистически декхараш.

Шоай производственни декхараш массаза а дIена кхоачашдеши яхье хьалха латтащи хиларца белгалбаьнна ба аппаратчикаш Дружинина Мария, Гаврош Лидия, Лемента Ольга, Жукова Любовь, Говавская Людмила, кхыбараш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) аппаратчикаш М. Дружинина, Л. Гаврош, О. Лемента, Л. Жукова, Л. Говавская, цеха начальник В. Захаров.

С. ХУГАЕВА сурт.

КПСС XXVI съезда решенеш кхочушъеш

БОЛХ КХЫ А ЭРГАБАККХА ЛАЬРХӀА ДА

Вай парте наха юкъе беча балхӀ йоккхачу практикин тӀаьхьоьх советски сага сакхетам лакхагӀа ме хул, цун общественни, политически, къахьегама хьинар лакхагӀа хулга. Из кхета а деш, Сунженски районе Ленина цӀерагӀча колхоза парткомо дукха болх бу къахьегама коллектива хӀора член лакха коммунистически сакхетам, нравственность йолаш, вахара хьинаре позици лувцаш хулга Ӏалашдара.

Цу балха лард а хиина дӀаяьттай XXV-ча а XXVI-ча а съездий решенеш, КПСС ЦК Пленумий соцамаш. Иштта, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча боккха пайда бу оаха КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаххехьарча Совета Президиума Председателя нов. Л. И. Брежнева яздаьча «ЗӀамига латта», «Юхадийнадалар», «Целина» яхача книжкаех.

Парткомо цахаддаш теркам тӀалоаттабу хӀора коммунист, хӀора комсомолец идейно-теоретически кийчвара дешапте.

ХӀора шера партийни, экономически образоване, комсомольски политпросвещене системе, кхыча массови формашка дешаш хул 200 совгӀа саг. Колхоза керттера специалисташ дешаш ба семинарски группе, вокхар шоай идейно-политически боарам лакхбу марксизма-ленинизма, коммунистически къахьегама, экономически школашка.

Царех дукхагӀа бараш дина дешаш, шоай знанеш дукхача наха дӀалуш ба. Массала а дика вӀаштӀехьъяьнна йолаш, санъердаме, пайда луш чакхъювл занятеш колхоза председатела Ш. Б. Чилаева кулгалдеча семинарски группе. Укхаза беррагаш а шоай ханнахьа деша хьаух, занятешка массане а хьинаре дакъа лоц.

Семинарски группе оашна дина дешаш К. К. Асаева — колхоза керттерча зоотехника — кулгалдеча экономически школе. Укхаза занятеш юкъагӀъювлаш моттигаш хиннай, цхьаьбола ладувгӀархой цешара тӀера бувл. Парткомо дувца деаш хилар из дош. Дешара тӀера бувлаш хинна коммунисташ парткома заседане зоп дала дезаш оттар. ХӀанз гӀулакх тоалуш доагӀа.

Шоашкара масал а гойташ, парте дош халкъа кийсакхукьаш ба тха агитатораш, политинформатораш. Уж тха партийни организаце 32 саг ва.

Хьинар дола идеологически бӀухой, парте идейш шерра халкъа юкъенхухьачарех ба политинформатораш: М. Я. Султыгов — участкови больница керттера лор, А. М. Умаров — Серноводски юрта Совета председатель. Иштта парте политика къахьегамхошта дӀайовзийташ ба агитатораш: Д. Г. Ганеуев — автогаража диспетчер, Н. М. Гелагаева — цеховой парторганизаце секретарь, Н. С. Харачоева — пенсионерка, дукха кхыбараш.

КӀеззиг-дукха муцъа ха кийсъелча уж шоай новкъосташца дагабувл, шоашта дагадоаллар дувц, корта болаш хьехар ду, массаза а гӀо новкъостан де кийча ба. Цар лу къамаьл нах кхетаргболаш, наха тӀаэцаргдолаш да.

Лакхе цӀераш яьхача политинформаторашеи агитаторашеи болх беча коллективашка дикагӀа я къахьегама дисциплина, къахьегама овсарле, производствени хьокхимаш лакхагӀа да.

Халахете а, цхьаболча коммунисташа дезза кхоачашдац шоашта тӀадилла гӀулакх. Царех ба коммунисташ-агитатораш: А. Э. Харачоев, З. М. Ахмадов, кхыбараш. Партийни бехктокхам кхета а беш, лерттӀа чакхбахац цар шоашта тӀабилла общественни болх. Отчетно-хоржамий собране чӀоагӀа критика йир царна. Шоаех баьккха бехк кхета а баь, царех цхьабараш тӀехьарча хана дикагӀа болх бе баьннаб.

Из сий дола а бехктохаме а болх тха колхозе чакхбоах «Знание» обществ юххьанцарча организаце. Укхаза кулгалдеш ва коммунист М. Г. Беков. Юххьанцарча организаце членаша, районни а областной а организаце лектораша тӀехьарча хана тайп-тайпарча темаех йола 158 беседеи лекции йийшай тха боахаме.

Лекционни пропаганда еча парткома чӀоагӀа новкъостал ду культура ЦӀен балхахоша (директор З. Э. Альмурзаева). Укхаза каст-каста хулача сайренашка вӀашагӀбетталу къахьегама а парте а ветеранаш, граждански а Сийлахь-боккхача Даймехка а тӀемий доакъошхой, производстве хьалхалаттараш. Иштта укхазара торжественно пакъабоах Советски Эскаре гӀулакх де болха кагирхой, саг йоалаяра регистраци ю.

Культура ЦӀагӀа болх беш я художественни самодеятельность. Культура ЦӀен агитколлективе хул хьайбаш лелладераш, механизатораш болча. Алхха тӀехьарча шин бетта колхоза а района а производствени участкашна 25 концерт деннад цар.

Наха кхетам луча боккха юхо а хиина дӀаяьттай социалистически яхь. Балха лоархӀамеча цу участкана чӀоагӀа теркам тӀалоаттабу парткомо. Тахан а ала йиш я тха боахаме мел йола саг яхье а ваьна, къахьегаш ва ваьна.

Шерра социалистически яхь а йоаржаяь, хьалхалаттачар опыт массанена дӀайовзийташ, хьинаре къахьийтача тха колхозхоша ханал хьалха кхоачашйир юртбоахама продукци паччахьалкхенга йохкара иттлагӀча пятилетка план. Тха вьттув ца боалаш дисар цаӀ мара дацар — паччахьалкхенга сом бохкара план кхоачашъелга.

Белггалора толамаш тха боахамо даьхадале а, парткомо де мел дезар даьд ала йиш яц. Из доагӀа эггара хьалха социалистически яхь вӀаштӀехьъяккхарах ала. Парткомо, цехови партийни организацеша, партийни группаш е йоагӀа йовхо яц цу гӀулакха. Шоай ханнахьа яхьа итогаш ца еш, хӀаранена карагӀдаьннар массанена дӀа ца довзийташ, яхь лелаяра де доагӀа кулгал ца деш моттигаш хиннай.

Уж кхоачамбоацараш дӀадехара барцагӀбоала беза беррига коммунисташ. Из тхогара дӀадех КПСС XXVI съезда решенеша. Цу гӀулакха Ӏилман ларда тӀа лелае оза пропаганден агитаци, из массаза а вахарца ювзаенна, партеи правительствои хьалхашка уттаду декхараш кхоачашдара тӀалеста хила еза.

Ю. ИРБАНЕВ,
Сунженски района Ленина цӀерагӀча колхоза парткома секретарь.

Хьалъеш я Байпазински ГЭС

ТАДЖИКСКИ ССР. Хьахулаш латт Къулба-Таджикски территориально-производствени комплекс. Из сихха дегӀайовлаяра новкъостал ду Вахш яхача доладача хи тӀера электростанцей каскадо. ХӀанз хьалъеш латт аллагӀа йола гидроэлектростанци — Байпазински. ГӀишлонхоша толаме кхоачашдаьд КПСС XXVI съезда сийна тӀаийца социалистически декхараш. Сиха — хьалъеш латт гӀола йола объекташ, подстанцеш, Вахш - Яванский тоннель, хьалъе йоалаьй бетонирование перемычкаш. Толамаш дахара гӀишлонхошта новкъостал ду «Йоалхой эстафета» яхача принципагӀа снежникаша лелаеча яхьо. Эттара хьалхара ток Байпазински ГЭС-о лургья 1983 шера.

СУРТА ТӀА: «Гидроспецстрой» яхача треста болхлой (аьрдехьара аьттехьа) — проходчик Ю. Т. Коновалов, участка начальник В. О. Москвин, проходчик В. Н. Дегтярев, маркшейдер Е. Д. Бурмистров.

Ал. ПОДДУБНЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

Грозненски «Электроприбор» заводе кийчъеш йола электрофотографически аппараташ вай мехка меттал доазол арахьарча дукхача мехкашка чӀоагӀа хоттешка дика дӀаэцаш я. Аппараташа еш йолча копироване дикал лакха а йолаш, къахьегама овсарле лакха хиларца а белха тӀа тешаме хиларца а чӀоагӀа лоархӀаш я. Царех шин тайпарча аппарата паччахьалкхен дикала Знак еннай. Заводе хьаеш йола электрофотографически уж аппараташ дӀаухийт ГДР, Венгре, Болгаре, Монголе, Чехословаке, кхыча мехкашка.

КЕРДАЧА АДРЕСАГӀА

Укх деношка паччахьалкхен дикала Знак йола ЭР-620 КЗ яха кхо аппарат дӀахийтар гаьнарча африкански мехка — Нигере. Из доазол арахьара вуриттагӀа мохк ба заводе арахецаш йола продукци дӀаккхоачаш. Африкански доттагӀашта новкъостал дергда цу машинаша промышленни предприятей, гӀишлони транспортни организацей документацеш тӀера копеш дахара. Иштта цар новкъостал дергда архивайи библиотекайи болхлошта эша документацеш кийчдеча а.

Доазол арайнь дӀайохийта продукци кийчъеча дакъа лаьцар завода беррагача болхлоша. Къаьстта а из продукци кийчъеча хьинаре къахьегаш хиларца белгалбаьлар токарь М. Костоев, резчик Х. Эснев, слесараш-сборщикаш В. Литовченко, Н. Букреев, валадчикаш Р. Бликаев, А. Саперов, прессовщикаш С. Типпаева, А. Саиева, кхыбараш.

А. ЗАЙЦЕВ,
Грозненски «Электроприбор» завода наладчик.

Наурбиеви, наурбиевцаши

Малаз тахан КамАЗ яха вӀоарита маӀеи дола сийлахь-доккха дош ца хозаш? Парте XXVI съезд хьаьстӀнна хьалхха болх бе йолаллийтар Набережни Челны яхача городе автомобильни гиганта шоллагӀа аргӀа. ХӀьта кердача конвейера тӀара веэдекодий хьалхара парти Ӏо а яьлар. ХӀанз дена хӀора шера 150 эзар деза мохкъаш кхуьша машин арахецаргья КамАЗ-е. ЦхьайтталагӀча пятилетки шерашка 600 эзар дизельни автомобиль араяргья мехка наькъашка.

Автомобилаш ераште цар боккха толам баьккхарагӀа баркал оалаш ше дахьийтача кехата тӀа Л. И. Брежнева язду:

«Магнитке Днепрогэси, Уралмаш а Братски ГЭС а, целинни латташ карадераадар санна, яха боккъо а йолаш советски халкъа карагӀдийнача эггара доккхагӀа долча гӀулакхий летописе юкъегӀоргья КамАЗ».

КӀеззига бац КамАЗ-е болх беш Татаречча Набережни Челны яхача городе автогигант хьалъярца шоай цӀераш ювзаенна бола нах. Царех цхьанех — Наурбиев Умат-Гирех, КамАЗа гӀишлоеш хьалъяра механизаци яра управлене автоскреперистий бригадирах газето хьалхагӀа дийцад.

Тахан цӀаьхка а дагаваха везаш ва из саг, цӀаьхка а якха еза КамАЗ-е чӀоагӀа лоархӀаш волча сага. Татарски АССР заслуженни гӀишлонхо яха цӀи еннача Кавказа цу сий долча вӀкала цӀи.

Са бе йоал «Социалистически Татарстан» яхача республиканови газета ерригa а КамАЗ-а шоллагӀа аргӀа болх бе йолаллийтара хетаьль номер.

Цу номера тӀа я автогиганта дукхача вниалий, цу дакъе Наурбиев Умат-Гирей («Вай ларда чӀоагӀа тешаме я» аьнна корта бола статья). Цу тӀа аьннад:

«Даха дезаш керда мулаш да. ЦхьайтталагӀа пятилетка: «Пятилетка ханал хьалха, вӀешагӀча ханола!» яхача девизаца дӀайолаьй тха бригада. Оаха лаьрхӀад чурча резерваех шерра пайда а эцаш, шера йола задани 7 октябрь — Конституце ди тӀаккхоачаш кхоачашъе, хадднна йола подрядни метод йоарла а яь, 100 эзар сома боараме экономически пайда бе, къахьегама овсарле 4 процент лакхъе».

Ховш долча бесса, хьалде дезача гӀирсий, зданей, промышленни а кхыча а объектай лардаш йохна еза моттигаш кийчъю автоскреперисташа. Даьй доххарагӀа аьлча, дӀаяхача пятилетке КамАЗа шоллагӀча аргӀанна, Набережни Челны городен пригороданни зонана 200 эзар кубически метр производственни а кхыча йола а майдеш кийчъяьй Наурбиева бригада. 200 эзар кубометр: ши норма совгӀа ма яьй яз!

ХӀаьта цхьаьнка боккха кхаь болаш, дог тохадолийташ событи а я. КамАЗ-е — Наурбиев Умат-Гире бригадерча «Ветерана скрепера» памятник дегӀар. Цу № 1096 йолча МАЗ-329 оалача автоскрепера 1970 шера мяй бетта хьалъайяь КамАЗ-а «Стройиндустре» база тӀа латта хьалхара кош. Дукхьашха цу скрепера тӀа болабелар болх бе цу хана Наурбиев Умат-Гирин механизатор Салимов Рашиди. Цу пиннеен бригада кхыча болхлоштех тӀадиллар сий дола декхар — скрепер пьедестала тӀа дӀатӀаоттаир. Цул совгӀа, дӀаоттаале хьалхха, мукъабаьннача хана болх а беш, шоай вниза ремонт йир цуина бригада.

КамАЗ дӀахо а дегӀайоагӀаш я. Шоай сийлен гӀулакхаш дӀахоьхкухь Наурбиев Умат-Гирей цуица болх беча денал долча кӀантаьши.

Г. МАНАСЫПОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаххехьарча Совета массазарча комиссешка

Хиш дехкача лаьттаех дикагӀа пайда эца

ЦхьайтталагӀча пятилетке юрта боахам дегӀабоалабелга дувцаш КПСС XXVI съезда яьча доклада тӀа новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаькхар лаьттах пайда эцилга дикка тоаде дезилга, къаьстта хиш дехкачарех а эцаш.

Дукха ха йоаццаш Нохч-ГӀалгӀай АССР юрта боахама йолча массазарча комиссе дийцар Гудермесски районе хиш дехкача лаьттах пайда эцара дош. Доклад йир халкъа депутатий Гудермесски городской Совета исполкома председатела А. Г. Киндарова.

Комиссе белгалдаьккхар Гудермесски районе кхашка хиш дехкара дукха балхаш даьлга. ИттлагӀча пятилетке болх бе йолаллийтай 33,8 миллион сом мах бола Гудермесски дугаш система. Цо чулоац 9,6 эзар гектар латта. Цу шерашка 2,7 эзар гектар хиш дехкача лаьтташте реконструкци яьй, 3,4 эзар гектара хий дӀатӀадиньад. 11,7 эзар гектара тӀа хиш Ӏалашо елга тоадаьд.

ХӀанз хьалъеш латт 12,8 миллион сом мах бола Аксайски хиш дехка система. Цо 4,1 эзар гектар хих Ӏобасергья.

Уж дерригa а балхаш чакхдахар бахьан долаш Гудермесски района совхозашка тахан хиш дехкаш 19,8 эзар гектар латта да. Хаоттам мичча бесса хуле а, цу гӀулакхо торо лургья юртбоахама культурай лакха хьувкъам кхебе.

Цунна цхьайя Гудермесски района совхозашка хиш дехкача лаьттаех бизза пайда эцац. Цхьан гектара тӀа кхебу хьувкъам лакха бац. Хиш дехкара тоадаь дадача лаьттаех пайда эцилга тӀехьадоах.

Дуттина хиш дехка Гудермесски система хьалъяьйнначул тӀехьагӀа даьза диса балхаш чакхдоахилга оала леладу «Чеченингушводстрой» управлене кулгалхоша. Системана телефонизаци еча, хиш чулоатталу устройстваш хьалъеча, гидроузлашна автоматизаци еча, керттерча канала тӀа насосни станцеш хьалъеча дола кхоачамбоацараш сихха дӀадахац.

Районерча дукхагӀа долча боахамаша проектах болчунга дӀакхоачаш хьувкъам кхебац. 1980 шера хиш дехкача лаьтташ тӀара юртбоахама продукци локкхара йола задани кхоачашъяьяц.

Гудермесски район республике дуга дӀадува керттера моттиг я. Укхаза хӀора шера 5400 гектар тӀа дӀаюв из культура. ПланагӀа хӀора гектара тӀара чуэца хьувкъам 36 — 37 центнер хила беза. Юкъера лаьрхӀача укхаза 1978 шера хӀора гектара чуийцар — 27,6 центнер, 1979 шера — 24,9 центнер, 1980 шера — 26,2 центнер. Соахка гектара лоха хьувкъам чуийцаб «Семеновод» яхача совхозе — 13,7 центнер, «Брагунский» яхача совхозе — 17,8 центнер, «Терек» — 23,4 центнер.

Цу совхозий кулгалхой бехктокхам айбара де девар даьдац уж чуйоагӀача халкъа депутатий Гудермесски городской Совета исполкомо, юрта боахама министерства, «Чеченингушвино», «Чеченингушсортсемпром» яхача объединенеша.

Районерча совхозаша де дезар дац юртбоахама культураш та хий дехилга вӀаштӀехьдаккхара. Шийя ханна а оттаьча нормагӀа а дехкац хиш. Цхьайолча хана оттаьча планагӀа а ца дехкаш, йокъал эттачул тӀехьагӀа мара диллац хий.

1980 шера «Гудермесский», «Семеновод», «Дружба», «Новогрозненский», «Черногорский» яхача совхозашка хиш дехка а дезаш, из ца дулаш йисай 834 гектар гаргга.

Хиш дехкача кхашка аргӀаргӀагӀа хувца а хувцаш дӀаювц культураш, цу дакъе дуга система а йолаш. Дукхача кхашка бӀаьсти аьхача лаьтташ тӀа дӀадув дуга. Шийя ханнахьа тувсац гербицидаш, дӀадувча дуга дикал лакха яц. Минеральни органически удобренеш тоъам хилал тувсац кхашка, уж тувсача хана лаьттах йоалла хьоавал а лархӀац.

Районерча боахамашка хий дехкара мел эша техника я, бакъда, цох бизза пайда эцац. 1980 шера догӀан хьисапе кхашке хий тохара план 53 процент мара кхоачашъяьяц.

Совхозашка де доагӀар дац боахамий юкъарча а боахама чурча а системай технически боарам лакхбара, хиш дехкаш дола лаьтташ тоадара. Районе 4 эзар гектар совгӀа тоаде дезаш лаьтта да.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаххехьарча Совета юрта боахама йолча массазарча комиссе тӀадиллар халкъа депутатий Гудермесски городской Совета, юрта боахама, мелиорацеи хий боахамеи министерствашта, «Чеченингушвино», «Чеченингушсортсемпром» яхача объединенешта лакхе белгалдаьккха кхоачамбоацараш дӀадовхилга, хиш дехкача лаьттаех дикагӀа пайда эцара совхозий кулгалхойи специалистийи бехктокхам айбелга.

НАЬХА ШОАЙ ДОАЛАХЬАРЧА
АВТОМАШИНАШТА ГӀУЛАКХ ДИКАГӀА ДЕ

Укх деношка хилар Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаххехьарча Совета промышленноста, транспорта, бувзама йолча массазарча комиссе заседани. Цига дийцар «Граждански шоай доалахьа йолча транспортни средствашта ремонти технически гӀулакхи деча предприятей балхах» дола дош.

Республике из болх беш я ВАЗ яха специализированни автоцентр, транспортни управлене «Грозавтотехобслуживание» яхача объединенеи бахача наха бытовой гӀулакхаш деча министерствай предприятеш.

ВАЗ яхача автоцентро «Жигули» яхача автомобилашта массе а тайпа ремонт ю йилагара дена кузов тоаяра кхоачаш. Предприяте деш дерригa 10 гӀулакх да технически ремонтии. 1980 шера цо даь гӀулакхаш 2,5 млн. сомал совгӀа мах болаш да, план 105 процент кхоачаш а еш. Ерригa а цо тоаьй 70642 автомобиль, царех 24 эзар совгӀа Грозненски автоцентро тоаьй. Предприяте юкъейоалаеш латт ремонта дикалаш технически гӀулакх дарен дикала тӀаьхьожам лоаттабара комплексни система.

«Грозавтотехобслуживание» яхача Грозненски производственни объединене Ӏалашдаьд бахача наха гӀулакх дара план 103,1 процент, цу даьнъе юрташка — 103,3 процент кхоачашъелга.

Цунца цхьана депутаташа заседане белгалдир цу предприятей балха тӀа кхоачам боацараш долга.

Бахача наха бытовой гӀулакхаш дара дӀахах лоархӀаьлц бахача наха бытовой гӀулакхаш дара министерства технически станци къахьегама овсарле айяра тӀехьайисай «Грозавтотехобслуживание» яха объединени.

План кхоачаш ца яра керттера бахьанаш да автомобилашта оттаьча ханашка ремонт ю е яц аьнна лоаттабе беза тӀаьхьожам мела хилар, ремонт дикагӀа яраи деш доладе гӀулакхаш дукхагӀа хилараи тӀаерзаяь организационно-технически мероприятеш ца уттаелга.

Моттигаш я ремонт еш гражданий автомобилаша ах шу а шу гарга а ха йоаккхаш.

Депутаташа белгалдир ВАЗ яхача спецавтотреста, «Грозавтотехобслуживание» яхача объединене кулгалхоша районашкарча шоай службаша беча балха тӀаьхьожам мела лоаттабелга. Цар лелаиц балха режим, из бахьан долаш баха нах бокъо а йолаш летть.

Комиссе предприятей кулгалхошкара хьадийхар бахача наьха доалахьарча автомобилашта гӀулакх дега а ремонт елга а тоадара де мел дезар делга.

Иштта хилар Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаххехьарча Совета халкъа эшача товарашта торговленен йолча а Ӏалам лорадарах Ӏалама ресурсаех дикагӀа пайда эцарах йолча а массазарча комиссей заседанеш.

Халкъа эшача товарашта торговленен йолча Комиссе ладийгӀар «Грознефтеоргсинтез», «Терек» яхача объединеней генеральни директорий заместителаша нй. Слядьевей, Власовей, радиотехнически завода планови отдела начальника нов. Бобровниковас Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаххехьарча Совета халкъа эшача товарашта торговленен, промышленноста, транспорта, бувзама йолча массазарча комиссеша 1980 шера 20 июне яь решенеш промышленни предприятеша кхоачаш мишта ю аьнна яьча докладашка.

Ӏалам лорадарах Ӏалама ресурсаех дикагӀа пайда эцарах йолча Комиссе ладийгӀар республике лаьттах дола законодательство горрайисполкомий землеустроительни службаша Ӏалашдеш беча балхах республика юрта боахама министерства землеустройства управлене начальника нов. Иваньченкос яьча докладага, Шелковской райисполкома председатела заместитела нов. Мылича баьча хоамага, Ӏалам лорадара республиканни совета председатела заместитела нов. Древецке содокладага.

Комиссе къовстадир моттигашкара хьалеш, гучадаьхар балха тӀара цхьадола кхоачамбоацараш, тӀайийцар из болх тоабара тӀаерзаяь решенеш.

Ленински тӀехьале

ПРОФСОЮЗИЙ ХЬАКЪЕХЬАРА ЛЕНИНСКИ ХЬЕХАМ

В. И. Ленина идейно-теоретически тӀехьаленна юкъе лоархӀаме моттиг дӀалоац профессиональни союзий теоретически проблемех практически гӀулакхий дешаех йолча разработкаша. Царех дувц бӀаь совгӀча цун балха тӀа.

ЛоархӀамга диллача хьалхарча моттиге латт профсоюзех болча ленински хьехама юкъе коммунистически партеи социалистически паччахьалкхенеи пар хила дезача гӀулакхех, социализма хьалашка цар лаца езача моттигех лоархӀамахи дола дош.

ХьалхагӀа профессиональни союзаши царел тӀехьагӀа цхьадолча дакъе уж ларде а лувцаш, политически партеши хьахиннача дукхача мехкашка санна доацаш, революци хилалехьарча Россе из порядок вешта хилар: укхаза хьалхагӀа хьайир профессиональни союзаш ше вӀашагӀъехка, болхлой массови организацейка вӀашагӀкхета а революционни боламе хьинаре дакъа лаца а болхлошта новкъостал даь легальни йоаца болхлой парти — большевикий парти. Цо юххьанца а оттайир ден повестка тӀа партенеи профсоюзашеи юкъе хила дезача гӀулакхий проблема.

Хьалхара профсоюзаш хьа а хилалехьа 1905—1907 шерашка обоснованни йир В. И. Ленина цар балха партийни кулгал хилаьза дарг ца хилаьяя царех партеца цхьаьна болхлой классови вӀаштӀехьбоаккхаргбола денал дола революционни организацеш е езаш хилараи. Цу хьакъехьа дувцаш цо теркам тӀаухийтар цу организацеех хӀаране характераи башхалонеи. Парти — из авангард я, эггара хьалха латтеи сакхетамегӀа долеи болхлой класса дакъа. Цунна юкъе вӀашагӀкхийттаб революционни къовсама йоккха опыт йола, наха чӀоагӀа лоархӀаш а уж тешаш а бола эггара хьинарегӀара болхлой, еннаеш. Профсоюзех дийцача, уж я шоай мугӀарашка цар классови сакхетам лоха-лакха хиларга, йоазувдешар хари ца хари, классови къовсама юкъе дакъа лацари ца лацари теркал а ца деш йола пролетариата эггара шерагӀа йола массови организаци я.

Ленина теша а веш хьахьекхад пролетарски партен профсоюзийн цхьа классови кӀийлен юкъара хьаштаиш хилар, хӀьта цо, шийй аргӀана, дӀадех шеррача гомо чулоаца декхараш къестадеча хана цар чекхдоаза гӀулакхаш а цхьатерр хилар.

Историе хьахьокхача бесса, В. И. Ленина идеяша йоккха влияни яьй российски профсоюзий деятельноста. Болхлой класса партеца цхьана цар лоархӀаме гӀулакхаш леладаьд социалистически революци кийчъеча чакхъяьккхачеи хана.

Сийлахь-боккха Октябрь котбаьнначул тӀехьагӀа профессиональни союзех В. И. Ленина дешашка аьлча, «керте латтача, доал деча, правительствующи класса...» (ПСС, т. 42, оагӀ. 203) организаци хул. Историе чу эггара хьалха йолаенна уж паччахьалкхен а цар а цаӀ дола къахьегамхой вахара хьаштаиш кхоачашдулургдола общество хьалъяра декхар кхоачашде. Цигара хьадоагӀаш да царна юкъера гӀулакхаш принципиально керда характер йолаш хилар, цар вӀаши геттара айха гӀулакхаш леладар объективно хилеза даргдоацаш хӀама хилар.

Ира къовсам лоаттабе бийзаб В. И. Ленина, цхьан оагӀорахьара, профсоюзаша социалистически паччахьалкхенца, вокх оагӀорахьара, пролетарски партенца леладе дезача гӀулакхий хьакъехьарча тӀаӀатеча хетарашта дуцьала. Иштта, Троцкий цуигахьа хиннарашеи дӀадехар, шоай мукъагӀара общественни организацеш йолча профсоюзий лоархӀеми характери толха а еш, профсоюзех паччахьалкхен Ӏаьдала даьнилга хьисапера хӀама дарна царна административни методех кулгалдари. «Болхлой оппозици» оалаш хиннача вниалаша хьаллувцар халкъа боахама доал делга профсоюзашка дӀадалар могадеш йола анархо-синдикалистически идеяш, цунца социализм хьалъяра керттера оруди йолча Советски паччахьалкхен экономически лоархӀам тӀаэца а ца тугӀаш.

20-гӀа шераш доладеннача хана хиина партийни дискусси йолаш уж хетараш юха а деттаж. В. И. Ленина йоахар, кердача общества хьалашка профсоюзех е партийни а е паччахьалкхен а организаци дилац. Профсоюзий шоай мукъагӀара статус хилар кертагӀа а доахаш, цо лерхӀар царех «управлене школа, доал дара школа, коммунизма школа» (ПСС, т. 42, оагӀ. 203).

ХӀанз профсоюзаша социалистически паччахьалкхена уллув дакъа лоац производстваца доал деча, производственни Ӏалашам уттаечей кхоачашъеча, социалистически яхь вӀаштӀехьйоаккхача, къахьегама дисциплина хьаллоаттаеча, къахьегама лата методаш дӀайовзийтача. СССР Конституце еннай царна законодательни инициатива бокъо.

Кердача хьалашка профсоюзий лоархӀамегӀара дехар а хиле дӀаотт беррагача къахьегамхошта социализмаи коммунизмаи дагара хургболаш кхетам балар, наьха идейно-политически культурни боарам лакхбар. Профсоюзий деятельноста цу оагӀонна дувзар В. И. Ленина керда общество хьалъеча доаха толамаш. Цо геттара боккхача лоархӀаме лерхӀар миллионаш болча къахьегамхошта уж шоаех производства дай лоархӀаш а общественни рузкъа хьурмат деши кходеши хургболии а. ХӀаьта иштта къахьегамхошта гӀулакх керда долаш хургболаш кхетам балар.

Уж дерригa декхараш кхоачашдар айхха дугӀадейна да профсоюзех йоаллаш йолча къахьегамхой бокъонаши хьаштаиши лорадара функцеца. Ший балхаш тӀа В. И. Ленина гучадаьккхад из ца хилча йиш йоацилга, социализм йолча ханара цун башхалои керда чулоацами.

Социализм йолча ханара профсоюзий къахьегамхой хьаштаиш лорадара деятельноста башхало эггара хьалха цар шоашта шерра бокъонаша полномочеш луш долча законашка ларде лувцаш хилара латт. Иштта, цар тӀахьожам лоаттабу къахьегамах дола законаш чакх мишта доах, къахьегам лорабари кхерамзлен техники мишта лелаю хьажа, нагахьа санна кхерамзлен стандарташ телхаль але цар йиш я цеха, кхыметтел бӀарчача предприяте а болх соцабе, бокъо я болхлойи гӀулакхерча наьхеи хьаштаиш теркал ца деш е телхадеш волча администратора наказани елга дӀадеха.

Амма къахьегамхой бокъонаши хьаштаиши лорадар духьал профсоюзий гӀулакх хинна Ӏац социализм йолча хана. Цун йоакхо ю паччахьалкхено, из тӀадиллад боахамий кулгалхошта а. Цудухьа чӀоагӀа лоархӀаме я цу тайпара гӀулакхаш КПСС а паччахьалкхено а уттаечеи общества экономически потенциал лакхъяларга хьежна кхоачашъечеи экономически социальни программай гома чу чакхдаха дезаш хиларех йола В. И. Ленина уйла.

Боккха ба профсоюзий лоархӀам социальни программаш кхоачашъеча я. Цар дакъа лоац социально-экономически дегӀвахара планаш уттаечеи кхоачашъечеи предприятей а мехка масштаба а боараме, вӀаштӀехьдоаккх санитарно-курортни дарба дела, салоӀилга, мукъа ха дӀахьолга, спортивни болх, пенсионни Ӏалашони медицински гӀулакхаш дарси йоакхо ю, и. кх. дӀ.

Тахан профсоюзий мугӀарашка ва 128 миллион саг, практически цар чулоац промышленностеи юрта боахамеи беррига къахьегамхой. Уж организационно шоай мукъагӀа я (из мукъале мехка Конституце гаранти енна я), шоай Устав, боахам, финансови средстваш я. Общества политически кулгалхо йолча КПСС даим йоакхо ю профсоюзий бокъонаш шеръяра, цар лоархӀам лакхбара. XXVI съезде яьча Отчетни доклада тӀа КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева аьлар: «...ДӀахо а чӀоагӀбе беза наьха къахьегама, вахара, быта дерригa дешаш къестадара профсоюзаша, къахьегама коллективаша лоаттабу тӀаьхьожам, шерде деза производствана планировании управленеи еча, кадраш хьахоржачеи дӀаниисъечеи, предприятейи организацейи средстваех эффективно пайда эцача цар доаца дакъа».

«Парте, лерхӀ — кертагӀдаьннар дӀахо новкъоста Л. И. Брежнева, — профсоюзех наха юкъера шийи тешаме кӀийле, демократи дегӀайоалаяра, къахьегамхой коммунизм хьалъяра юкъесоазара йола низ бола средство. Нахацара, вешта аьлча, дукха а дукхагӀа барашцара, болхлошцара (хӀаьта цул тӀехьагӀа берригача къахьегамхошцара) бувзам ба профсоюзий моллагӀча деятельноста толама эша эггара лоархӀамегӀара, эггара керттера хьал», — хьийхад Ленина. Цо дӀедийхад профсоюзий балхахошкара болхлой вахара юкъметте хулга, из урагӀа а нхорагӀа а довзаш хулга, гӀалат ца бувлаш, фальшиви идеализацех хӀама юкъе доацаш наха хетараш, цар сакхетамен бокъонца долча эшарийн боарам меллаб ховлга, царна новкъосташа леладеча бесса гӀулакхаш а лехадеш, царна эшарий чӀоагӀа йоакхо а еш нах шоаех доазув доацаш тешабе ховлга. ХӀаьта хӀара профсоюзни балхахочо дикла а доллача хӀамехна а цу ленински вескетаца кийсдолда ший гӀулакхаш!»

Дмитрий ГАЙМАКОВ,
исторически Ӏилмий кандидат.

(АПН).

ДАИМ ЦХЬАНА

ЮКЪАРА НИКЪ ДІАБОЛАБАЛАР

«Къулбаседа Кавказа халкъийн исторически кхелашкарча Россе прогрессивни лоархIама» хеталь йоккха Iилман конференци хилар г. Грозне 1979 шера октябре. Историкийн цу ерригроссийски форума балха юкъе даккъа лаьцар Москван, Ленинграда, Ростов-на-Дону, Махачкале, Орджоникидзе, Нальчика, Черкесска, Майкопа, Ставропола, кхыча городийн Iилмахоша. Конференце массе оагIорахьара йийцача лоархIамеча проблемех цаI дар ерригача Кавказа цхьатарра прогрессивни тенденци закона гIа хьокха йоаттIеча тайпара хьахьокхар а хинна дIаатта дола нохчийн гIалгIайн шоай лоIамагIа Россех дIакхетара истори.

Историчесни Iилман чухь бIаьххача хана дукхагIча даьхье хеташ ма хиннадий, вайнах низагIа, Кавказе лаьтта тIом бахьан долаш, вешта аьлча тохкамхоша шоай керттера уйла тIайохийташ хинна событеш лийннача XIX-ча бIаьшерехьа лоаман наха лоаттабаь антифеодальнии антиколониальнии къовсам царизмо кагбар бахьан долаш, Россех дIатехаб аьнна. Цхьабакъда, цул дукха а хьалхагIа къаьст-къаьстача автораша хургдолчох сакхуьш терхалъяьй хьалхагIа дIахкача бIаьшеренашкара, диначча доалахой гIулакхаш, доттагIала бувзамаш лийнина событеш. Масала, Б. В. Скитско 30-ча шерашка а тIехьа яьхад, машар тIехьа гIалгIай Россех дIакхетар 1770 шерашкара переговораш бахьан долаш хиннад. Иштта не лерхIаш хиннаб профессораш Г. Н. Кокиев а Е. Н. Крупнов а. Из ха бакъеш кхы а хьаддагIа аьнаьд профессора М. М. Блиева 1970 шера «Историе дешаш» яхача центральни журнала тIа. ХIаьта гIалгIай Россех дIакхийтта ха 1810 шу лархIа дага болаш моттигерча авторий дукхача белхаш тIа белгалдаьха хIамаш специалисташа къовбалдеш хьаллоацаш хилаьвар.

Нохч-ГIалгIайчен, Москван, Кавказерча вежарашха йолча республикий Iилмахоша тахан дукха болх баьб эрсийн вайнаьхен доттагIал хьахиларен чIоагIдаларен процесс документаца бакъйый исторически ииксеи хьахьокхара. Кепатехк арадаьнад, белггала аьлча, «Даим цхьана» яха книжка (Грозный, 1980 ш.), «Нохч-ГIалгIайче Россех дIакхетар» яха «СССР истори» яхача академически журнала тIа кепетеха проблемо - гулламе статья (Москва, 1980 ш., № 5), кхыдараш санна дола коллектинни балхаш. Хьагул а я, цар тIа анализ яьй нохчийн гIалгIайн шоай лоIамагIа Россех дIакхетара идеяшта республика пресса тIа, телевиденех радио чув гIолла, моттигерча книжни издательства продукце тIа шерра пропаганда йоаржае йиш хилийта йолча йIаьхийча материала. Массе оагIорахьара ма беррига болх беча хана торо хилар вай ирал хIара хьаддача территоресе, цух моллагIча районе бахача наха эрсийн вайнаьхен цхьоагIон процесс дегIаохар белгалданхха а дашха а.

Масала, бокъонца бакъ а даь хьахьокха вIаштIехьдаьннад эрсишара гIалгIай бувзамаш вай замаи Х-ча бIаьшерехьа а тIехьа хьахила доладенна а монголашитатараши чухьалхелца йолча хана чIоагIа тоадена а хилар. Цхьабакъда, дIахо йодача хана цIенденна хаьда дIадаьннадац уж. XVI-гIа бIаьшере юкъенхаьчача хана дIайоласначча нердача этана кIал кIийле кийчъеш а долаш, цу хана баьхача вайнехьа тайп-тайпарча группаша юкъарчал доацаш а хаддаьза а дIа-хьа гIулакхаш доладьд Русаца. 1588 шера эрсийн подданство официальни дIатIазц Султан-Муразе — Дарьяльски чIожера Ларс яха юрт шийн доалахьа йолаш хиннача гIалгIачо. ДIахо... бIаь шу совгIча хана, йоазов источникаш тIа (посольски отчеташ тIа, Москве кхахьийтача челобитни грамоташ тIа, яюп луш москови правительствегара юкъаяхача письмош тIа) тайп-тайпара лоамаш эрадийннад бIаьрча хьайцача доттагIал долча эрсаштен гIалгIаштен юкъерча бувзамий хьахьсьа.

ХIаьта а, уж тоъал чIоагIа хинна бувзамаш цу хьанашнахь цахаддаш леладьдац, каст-каста юкъагIийннад Кавказе халкъашта юкъера хьалаш чоалхане ластор е уж хьинарегIа лелаьдараш кхалхар бахьан долаш. ХIаьта XVII-гIа бIаьшере йолалуш Къулбаседа Кавказе турецко-ирански агрессе геттара чIоагIа йолаларца дувзаденна эрсаштен гIалгIаштен юкъера гIулакхаш (беррагача вайнахаш эрсаштен юкъера дараш а санна) дикка мелденна.

Цхьабакъда, уж XVIII-гIа бIаьшере юкъекхоачача хана дIадола а дения, хаддан за лела даьнхад.

1747 шера а тIехьа российски правительства решени яьй гIалгIай, цар дуоаш дехарагIа, Россена мукъе дIачуэца аьнна. 1756 шера гIалгIай старшинаша Цоук-Мирза Колманокова, Харитон Мисоса, Амбросий Пахомиева «деррнгача гIалгIай халкъаца цхьала» ГIизлаьрерча комендантага укх тайпара яздаь каьхат дахьийтад: «Цун Императорски Сийлаллега оаха гIалгIай старшинаша деррнгача халкъаца цхьана 900 саго дув биаьб даим Россеца хила». Цул тIехьагIа цхьа шу даьлча 1757 шера, российски подданство дIатIайийцай къемайна юкъе лоархIачарех волча гIалгIай 35 викало кхы а. Цу цхьаи хана правительственни указаш араьйний, дIахо а массе оагIорахьара хьаллоацалба Россе подданство дIатIазца гIерташ бола гIалгIай аьнна.

Эрсий-гIалгIай юкъмоттиг ноцаш долча документаша бакъде йиш хулийт XVIII-гIа бIаьшере юкъекхьчача хана хьадда Россеца таргабахарая цунах шоай лоIамагIа дIакхетарах тIаберзабаь хинна болам ГIалгIашкахьа дегIаухаш хинна хилар. Цу болама шийн кулгалхо а хиннав, документаш тIара гIалгIай (кииттинсия) старшина Аврамий Пахомиев санна вовзаш вола. Из хиннав кераста ди кхайкабеш вола гIалгIа (из хьахьокх цун цIеро а). Шийн къаман нах даим Россеца хургболаш цунах дIатоха гIийртача цу гIалгIай старшинай хьинаре къонахчала гIулакхаш моастагIаца тIайийцад Центральни Кавказа лоаман халкъашта тIера шоай Iаьдал дIа ца далийта гIийртача черсий аьлаша.

Россена духьала хиннача чорсий аьло Кайтук Кайсынова, кIийле а хоаь, дIалаьцав Авраамийн цунна уллувбаьина болхаш хинна нахи. Цхьабакъда, ше лийрхIар кхоачашдуденнадац аьлангагIа — гIалгIай старшинай лоIам кагбо мегадац цунна. Авраамо цигь санна дукхала а ГIизлаьрерча комендантага Фрауендорфага ладаьд чорсий аьлий «тхо тоама долаш а эгIазбаха а ба, тхоца моастагIал леладе, халахетараш де баьнаб уж. Россе мукъагIа даха ХIана гIерт шо йоахь. Цо эрсий администрацена хьалхашна дош оттадьд ГIалгIайче шийн лоIамагIа Россех дIакхетар официально чIоагIдара а цул тIехьагIа бирсача лоамий чIожешкара гIалгIай шаьрача моттигашка баха Iоъарабахара а новкъостал дергдолаш вола эрсийн викел гIалгIашта хьожаванва ваpe ца хилара хьаьъсхьа.

Авраамо дахьийта хинна каьхат ГIизлаьрера Петербурге Iохьожадаьд. Кхыча мехнашцарча гIулакхий коллети хьежай лоамашкара гIалгIай шаьрача эрсий хьаьнача лаьттанка Iоъарабахарах долча дешага. Цо массанел а гIойленагIа лаьрхIад гIалгIай «Моздокси Мекенен аренашка» баха ховшабар, хIана аьлча «уж аренаш бокъонца Россе доалехьа а баха нах Iоховшабара аьттув болаш а я». Цхьабакъда, эргIанаре эрсий-туркий тIом (1768 — 1774 шераш) болабалалехьа, вешта аьлча Белградски машара договора условеш дIаяхалехьа, Российски правительство юхаувзаеннай мел хинна а лоархIам болаш дола гIулакхаш Къулбаседа Кавказе чакхдахара.

1770 шера ГIизлаьре бахаб старшинаш Чапинови Мирзахановн хьалха а болаш бола керда полномочни гIалгIай делегаташ. ГIизлаьрерча коменданта Неймича Петербурге Iо хоам баьб: «гIалгIай делегаташ» цар общества деррнгача халкъагара бахийтаб даим Россе мукъагIа хила лоаш уж хилар хьакхайкадо аьнна». Правительства ешача указанегIа Неймича ГIалгIайчене вахийтав архимандрит Порфирий полка капитан Дегостодий уллув а ваьккха, «цигара халкъ Россех хьачуэцара гIулакх тIа а дилла».

Россера викалаш хьалкхаьчача царца къамаьл де аьнна ГIалгIайчене а вIашагIтехаб деррнгача гIалгIай халкъа хьалхара латта гIалгIай 24 старшина юкъе а волаш, сий долашагIа бола викалаш. Уж старшинаш ба массанахьара а хьагулбенна массехк азар гIалгIа а болаш соглашенега торжественно кулгаш яздьрам. Цул тIехьагIа лаьрхIа яздьча письмо тIа ГIизлаьре дIа хоам баьб цар: «Укхаза тха лаьттан тIа венав архимандрит Порфирий, из а волаш дув биаьб оаха Россе мукъагIа тхоаш дахара хьакъехьа... Цудухьа оаха, гIалгIай халкъо, кулгаш яздаьд цу соглашенена» (ГIалгIайчен 24 старшинай цIераш тайпан цIераш лэтт документа чIал).

Белгалдоалаш хIама да, цу хана правительства енлача заданегIа Кавказе гIодда, цу даьхье Нохч-ГIалгIайчене а шийн Iилман экспедици чакхйоаккхаш хинна Российски Iилмай Академе академик И. Гюльденштендт деррига халкъ гулденнача цу церемоне ийсвенна хилар. Цо бокъонца ше ма ярра юкцаш яздаьд 1770 шера март бетта юкъе хиннача цу событех, белгалдаьккхад деррнгача гIалгIай оагIонтахьара доттагIал. Цу шийна бIаргадайначо раьза хинначa академика тIехьагIа ше географо-статистически болх язбеча хана ихеза юха а хьоахаьй из акт, массе оагIорахьара йоацхаш белгалъяй. ЛоархIаме да, договора кулгаш яздаь викалаш чуболхача гIалгIай общественай цIераш Iилмахочо яхар. ХIаьта уж хиннаб шаьрача моттиге меттел, лакхача лоамашта юкъе а уллача ГIалгIайчен юртий старшинаш. И. Гюльденштедта белгалдаьккхад, къоастадаь аьлча, кулгаш яздаьча соглашенета тешам бален ма боабергбоацаш хилар бакъден лаьрхIа ГIизлаьре бахийта шоай эланаташ оттаба гIалгIай мел чIоагIа кийча бар а. Иштта кийча хилар тоъал донхдача даькъе цу шерашка амантий эрсий городе деша а эрсий культурана тIаберза а йиш хиларца дувзаденна хиннад. Цар статут уж заложникаш санна а боацаш, Россе довзонацка шоай халкъий тешам бенна депутаташ хиларца белгалйоалаш хиннай.

Иштта тоъал хьинаре, эгара хьалха гIалгIай шоайн цар викалийн инициативагIа чакхдаьха гIулакхаш бахьан долаш ГIалгIайче Российски паччахьалхенна юкъеяхай 1770 шера. Из событи исторически хьадда къоастаяь а шено йоацаш прогрессивни а хинний, хIана аьлча из гIалгIай халкъага йиш кулийтар дукха бIаьш шераш хьалхагIа дезо дегIа ца боагIаш даьтта цун бовхам айбе, гIо дора цун вахара ерригa оагIош сихагIа дегIайоалаа.

Цу цхьан хана яр дукхача къамех латтача бIарччача паччахьалкхей довзонашта нохчий племеша общественни юкъеяхьара процесс а. ЧIоагIа лоархIаме да, кхоечара духхах-цIех долча шин халкъо, Россецара шоай доттагIала гIулакхаш чIоагIдарге диллача, цхьа санна духкхаза а цхьане шоллагIчун масал а кхувлаш хьалхадаьха хилар. ГIалгIайче договорагIа Российски паччахьалкхенна юкъеяхаро сихдаьд Нохчашкахьа а изаьмо тенденци чакхйоаккхилга. Арахьарча моастагIаша, дин фанатикаша, феодальни керттерча викалаша шоай хур дарах, тийша балхаш леладарах хIама хургдолаш хиннадац тешшаме Россегахьа уйла леста бола вайнах шеквоахилгах.

XVIII-ча бIаьшерен 70-гIа шераш чакхдоалаш Россе подданство тIазца хьайра вай края ерригa шьрача яда районаш. ВIаштIехьдаьнна гIулакхаш боккъонца документально чIоагIдара хьакъехьа переговораш йолаеннай ГIизлаьрерча комендантаца А. М. Куроедовца. Белгалдаккха доагIа, из никъ чакхбаккхаза баргбоацаши перспективни хилар Къулбаседа Кавказерча паччахьа администраце дуккхача викалаша кхетадеш ца хиннилга. ГIизлаьрера комендант эрсаштен вайнахан юкъеустта бохамаш кхы хург а доацаш геттара дIадахен вIашин юкъера доттагIал чIоагIдем дага хиларах бехке вееш хинна иваралаш а адмиинстраторш а болаш бар. Цхьабакъда, историчесни прогрессивни процесс цу хана юхасоцалургйолаш яцар.

1781 шера дукха а дукхагIа болча вайнаха баьт а дир, договорaца чIоагI а дир шоай лоIамагIа шоаш Россех дIакхетар. Цу хана деиз официальни документаш тIа «мутIахьа а болаш Россех хьакхийттараш» оалаш ба нохчий, гIалгIай, карабулакаш — берригаш а цхьанен шоай къаьст-къаьстача тайпанцен. Кхыча халкъашца цхьана яоай юкъарча Даймехкаца болча царна торо нораьй эрсийн халкъа а дукха къамаш дахача паччахьалкхен Сийлахь-боккхача Октябра даьхен кхыча халкъий а къахьегачен революцена тIехьа лаьттачен адамий викалашца оагIув бийла.

Цудухьа, эрсийн вайнахен цхьоагIо хьахиларен чIоагIъяларен бIаьха процесс чакхъяьнна ди дездеш вай республика общественносто шерра белгалдоаккхарга Нохч-ГIалгIайче Россех дIакхийтта 200 шу дизар.

В. ВИНОГРАДОВ,
Нохч-ГIалгIайн АССР Iилмай заслуженни деятель, профессор;
С. УМАРОВ,
исторически Iилмай кандидат.

ГОРИЗОНТ ДЕХЬАРА

Чехословакин промышленность цхьан боараме дегIайоагIаш хилар хьахьокхаш хIама да социалистически экономически интеграце процессашта юкъе республика даккъа доацаш хилар. ХIара шера дегIабоагIа ЧССР-ан кхыча вежарашка долча мехкашта юкъерча товарообмена боарам.

Республика къахьегамхоша КПЧ XVI съезда сийна тIаийцача нерттерча социалистически денхарех цаI — социалистически мехкий зазаш хенна хьалха кхочашдаларга.

СУРТА ТIА: Пльзенерча В. И. Ленина цIерагIча «Шкода» яхача машиностроительни объединене цехе. Урала металлургашта лаьрхIа оборудовани вIашагIъйолташ латт.

ЧТК — ТАСС сурт.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ЯДЕРНИ ДУЭЛЬ ЭШАЦ

Дунен халкъашта юкъерча шеррача общественносте, цу даьхье американскичуй а теркам чIоагIа тIеоаш я КПСС XXVI съезда балха итогаш, Л. И. Брежнева доклада тIа белгалъь араьхарча политика лоархIаме нерда инициативаш. Малла чIоагIа вай партие съезда лоархIам кIезигбе гIерташ буржуазни пропаганда але а дукхагIбола американцашка дIа ца кхоачаш дисадаь цун араьхарча политика решенеш тIара керттердар: Советски Союзо йоах вIаши къамаьлаш де вай, ядерни дуэль е ца а гIерташ. ХIара сага керттера ярех йола бокъо — вахара йола бокъо Iалашъяра вай мехкоьяча хьинаре а конструктивна а йолча предложенеш уйла а езача оттадаьд къиестел тIехьарча хана дунен халкъашта юкъера яхохкам чIоагIа михьарбакха гIертаи дола США гIоазраш а.

Цхьабакъда хIаьта а американски администраци ше дIайоленнача беса герзаш Iоадара ньаьгIа дIахойдаш я. Нагахьа ди дIадодаш США оборона министра Уайнбергера шийн аргIанара милитаристски заявлени ца еш. Цо дIадех е керда бомбардировщик хьаьлга, е Гаргарча Малхбоалера американски тIема пхааш соддохилга, е тIеха-форда гIертаи хьалдара керда программа оттаелга. Конгрессе дIачуеннай Рейгана администраце эргаьккха кийчъь 1 октябре долалуча 1982 финансови шера йолча, тIема кийчонта дIадодар 32,6 миллиард доллар дукхагIа хилийта лерхIача бюджета проект.

Цунна цхьана США правительство маневраш е езача оттай. Общественноста хетар теркалдина Советски предложенеш нийса яц ала лоархIаяц из, цо йоах теркам тIабахийта уж Iомаеш я ше. Советски Союзана дIа-юха къамьлаш делга дIадех НАТО гIолларча США совнинакаша а. Цунна дувзаденна «Нью-Йорк таймса» Вашингтон лоралхза яргIоацаш а лаьрхIа Малхбузен Европе «эрсашцара контакташ дегIайолаяра тIехьа ба», хIаьта цига «Рейгана администраци Советски Союзаца гуччахьара конфронтаци лехаша Малхбоале — Малхбузе яха шолор юхе дIайолаяра кхоачамхилал теркам тIа ца бахийтара шоаш сагота хилар къайладахьа гIерташ бац» яхаш язду.

Американски общественноста шеррача гIоазраш дагалаттар хьа а хьокхаш «Сент-Луис пост диспетч» яхача буржуазни газето Рейгана администраци тIахьех тIехьа ца йоахаш ВIашагIкхийттача Штаташа стратегически герзашта доазув оттадарен уж кIезигдарен хьаькехьара переговораш дIахонхьа, цу даьхье хIанзаца кхоачаш мелга дика мел дар юхе а дуташ, аьнна Советски Союзо баьча тIахьехама конструктивни жоп дала. «Герзашта тIахьожам лоаттабар, — йоах газето, — из кхаьрен валарен дош да. Йоккхийча дерзавашта хинна ца Iеш, нагахьа санна ядерни тIом хуле цуд Iазапа кIалхарьялларга вIалла доггоахийла йоацача дукхагIйолча адамленна а. Герзашта тIахьожам лоаттабара хьакъехьа хьахьъаша бахь барт Советски Союза хьашташа болчуп кIезигагIа боацаш ВIашагIкхийттача Штатий хьаштаща а эшаш ба».

Вайна гуш ма хилара Л. И. Брежнева доклада тIа белгалъьча предложенешка конструктивни а корта болаш хьажаро новкъостал дергда дунен тIа йоккхий тоаш лехийтара а ца деш хьаьхьалера гIулакхаш хоттадахара.

РАЬЗА А БОАЦАШ ВАРТА ВАХАР

Президент Рейган официальни визитагIа шоайцига вайта раьза хинна эггара хьалхара дохьол арахьара мохк ба Канада. Цхьабакъда, цунна юхаенна КIайча цIено аьча официальни заявлене тIа белгалъь ма хиллара, американски президента вахьт «хьдда соглашенеш яра я яц». Американски каналски наблюдательша цу сахьате из кхетадир: США-ен цар къулбаседерча лоалахочоаи юкъе барт боацаш хилара дола тешал санна. ХIаьта Вашингтон бартахьарга цхьаккха догдоахийла болаш а яц.

Вашингтоная Оттавански юкъера гIулакхаш эггара лохерча боарам тIа хилара дола тешал да, масала, Рейган шоайцига кхачар цунна духьала массови демонстраци в еш канадашца тIазяр. «Янки, юха цIа гIо!», «Ан! — Сальвадорерча США интервенцена» — цу тайпара дошуш а долаш канадски парламента здвена хьалхашка гIолла тIехбаьлар манифестанташ.

Ассошиэйтед пресс яхача американски агентства белгалдоаккхаш ма хиллара, ниттта безаме боацаш США администрацена керте латтар тIаийцав цар эггара хьалхарча аргIана «шин мехка кулгалхой позицеш, къаьстта Малхбоаленнен Малхбузенин юкъерча гIулакхий хьакъехьаръяраш, дикка хоалуш эргаш» хилар бахьан долаш. «ГIожача наькъа» тIехьа вола президент Рейгана санна воацаш, хоаш бу АП, Канада премьер-министр кхохкам кIаьдбара гIулакхета дог доахаш дукхаза къамьлаш деш хиннав. Цул совгIа Канадски правительство сагота а США тIехь-тIехьагIа дукхагIа Сальвадора гIуллакхашта юкъе гIерташ хилара. Аллха укх деношка а Канада премьер-министра Трюдос массанена дIа а хозаш аьннад репрессивни сальвадорски хунтана деш дола американски новкъостал шердеш хилар гIалат да, хIаьта цу тайпара йола Канада позици Оттаве нача Рейгана ше дIа а йовзийтаргъя, аьнна.

Ховдам баь йоацаш хинний американски президента переговораш ниттта ВIашагIкхийттача Штаташцарча экономически бувзамий дешашта Канада кулгалхоша чIоагIа позици лацар бахьан долаш а. Шин мехка юкъе чIоагIа барт боацаш хилар гучадаьнад энергетика, чкъьарий лувцар, торговли санна йолча сфераш а. КIайча цIено гуччахьа хьахокх Канадски правительства кердача, транснациональни, эггара хьалха американски ярш а йолаш, мехкаьтта монополей балха доазув оттадара йолча программа ше раьза ца хилар. ЧIоагIа ира латт Атлантике чкъьарий лувцара зонашта доазув оттадара дош. Канаде вахалехьа хьалхх тIаийцача цу деша хьаьехьа кулгаш яздьча соглашенеш юхайолаш Рейгана администраце аьча решене а чIоагIа эгIазбигаб цига.

Канадски халкъ шоай мохк шийн «къулбехьарча воинхача лоалахочоа» шиі бIарг а бушабаь тIехьа хилийта безам болаш дац. Цо дерхI дунен халкъашта юкъера, къаьстта США-ен СССР-ен юкъера, кхохкам кIаьдбара новкъостал деча Канада правительство чIоагIа лоархIам болаш хургъя аьнна. Канадашна дикна кхетаду нагахьа санна «шийла тIомн» конфронтаце политикен юхахьхуле, нагахьа санна герзаш дукхагIа Iоадеш хуле цунах шоай мехкана пайда баргбоацалга, цунах зе даргдолга.

ИЗРАИЛЬСКИ АГРЕССЕ ПРУЖИНАШ

ООН Кхерамазлен Совет цIаьхха а дувцанза эргIоадача кхачай Ливана духьала Израила леладу агрессивни гIулакхаш. Цу дукха хелонаш тIаьттача мехка къулбехьа юха а цIий Iоух. Кхерамзлен Совета заседане къамаьл деш Ливана викало Г. Туэйно Израила зуламий акцей бIарча список йоалайир — хIара денна чуетта йоккхий топаш, фега гIолла тIаьвар, форда тIа гIолла тIагIертар, лаьтта гIолла чулелар, дохадаь цIенош, больницаш, школаш, иштта кхыдараш.

Израильски агрессе Ливана духьалара пружина къайле йолаш дац. Цо де лерхIар — моллагIча средствашца а мохк вIашагIбаккхара цуи къулбехьара даьтха «Сийлахь-йоккхача Израилах» дIатохар. Из гIулакх чаккхе доладаьд наха шу хьалха Тель-Авива новкъостал деш американски империализма хьалхедеш долча аьттехьарча дина-общини низаца Ливана гражданскн тIом хьовбаьча хана.

Цул тIехьагIа 1978 шера марте израильски военщина оккупаци яьй Къулбехьарча Ливана. Дунен общественносто баь Iотт-Iам бахьан долаш Израиль юхаяла езача эттача хана, бокъьалдар аьлча Къулбехьен Ливана территоре израильски доазов тIа хьатIаоттачарта цхьан дакъа тIа шийн плацдарм йитай цо, из оаса тIахьожам лоаттабе шоай ливански ставленникага Хаддадега дIа а луш.

Ливана къулбехье Израила деш дар — из паччахьалкхен политика рангага кхоачаь дунен халкъашта юкъера терроризм я. Йоккхийча топашцен бомбашцен израильски агрессораш гIерт цхьан оагIорахьара кхы юкъебоагIаргбоацаш цу моттигашкара боздаргболаш машаре бахача наха терроризм тIаоттае, вокх оагIорахьара — ливански патриоташца цхьана Ливана лаьтта лораден болча палестински къамиIкортамукъален низий тIема позицеш тоIаен юххера а йохаен.

Лоалахарча мехкашта духьала ше лелаеча террористически-агрессивни акцеша Тель-Авив гIерт иштта Iарбий общественноста теркам Иордан яхача додача хин малхбузен йиста автономии оалаш йолчун хьакъехьара израильско-египетски переговораш еха хилара а, кемп-девидски тийшача балха чулоацама а тIера баккха. Цхьабакъда, Ливана халкъо капитуляци яц. Сопротивлене палестински болама ихзаца цхьана цо хьинаре къовсам лоаттабу израильски сионизман американски империализман нетарлон уйлаш йохара тIехьа. Ливански палестински халкъаш чIоагIа лаьрхIа да палестинцаш шоай лоIаме хиларан цар шоай лаьтта шоай паччахьалкхе хьалраш йола бокъо хиллалца дIахо къовсам лоаттабе.

Из дика уйла йолаш лоаттабеш бола къовсам хьалловц Ливана духьалара Израила агрессе наташ Кхерамазлен Совете харцъелга хьадда хьадехаш йолча, дизза а шадувха доацаш а из социелга хьайийха йолча дунен халкъашта юкъерча шеррача общественносто.

Г. ШИШКИН.
(ТАСС).

Дунен общественноста теркама юкъметте

ФИДЕЛЬ КАСТРО: «ВАЙ ДОТТАГIАЛ ДАИМ ДАХАРГДА»

Советски кубински халкъий цхьоагIон солидарности къьагга хьахьокхаш дола хIама хилар новкъост Фидель Кастро нерте а волаш йола КПСС XXVI съезде хинна Куба Коммунистически парте делегаци Одессе яхарах. ДагадоххарагIа даь хIама дацар кубински делегацена из город гойта лаpхIар: Одессахи цунна юхе уллача Ильичевскахи Куба Республикана чувоала форда наIараш оалаш да. Укхаза тайп-тайпара йола специальносташ Iомаеш ба 570 къона кубинцаш. Одессерча шекара-рафинадни заводо, масала, кубински бийдал чакхъяьнкха ца Iеш, Куба шекара промышленноста лакха квалификаци йола специалисташ а кийчбу.

КПСС съездаш, аьлар новкъоста Фидель Кастрос, советско-кубински доттагIала митинге ше къамаьл деш, дилла а хиннай деррнгача дунен тIарча коммунисташта исторически событи. XXVI съездах хилар СССР бIубенна социально-экономически дегIаухаш хилара дола тешал. Цунца цхьана хилар съездах сийлахь-йоккхача Советски Союза Коммунистически парте политически сакхетам а идеологически чIоагIал а лакха хилар цIаьхха а хьахьокхаш дола хIама. Машар чIоагIбара гIулакха юкъе КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Леонид Ильича Брежнева лоаца Iалаьмате донкха даккъа хилар цо аьча Отчетни докладех. Доклада тIара нерда машара инициативаш дика лаьрхIа тIаийцай дунен масс а мIIиге.

КПСС-а а Советски паччахьалкхена а дег тIара баркал аьлар Ф. Кастрос Кубе социализм хьалъеча диначa уйланца доккха новкъостал дарах. Советски кубински халкъаша вIаши леладу гIулакхаш беркате а уж веналашта юкъерадараш санна бартагIа лелаш а хиларах дола масал да Одессен Ильичевски паргIатон гIайрен гаванаша юваш бола транспортни магистрало дукхача шерашка бу болх.

ХIаьа, Куба Коммунистически парте II съезд хиначул тIехьагIа, Iалаьмате хьинар айденна къахьегаш ба кубинцаш, аьлар кубински коммунистий кулгалхочо. Дувцаш да тIема блокадех, кхыча гIулакхех, духхьаларча агрессех. МалагIа да оаха лу жоп? Эггара хьалхардар тхо кхераш ца хилар да. Оаха тIахьех халкъ кхы а дикагIа къахьегара. ДукхагIа а дикагIа а! Халкъо хьаллоац тха тIахьехам. ШоалагIа, оаха тIахьех мехка оборона чIоагIъяран американски агрессораш юхатоха кийча хиларан.

Вай доттагIал, аьлар Фидель Кастрос 20 шерарча тохкамах чакхдаьннад. Тхона хов, нагахьа санна тха революци йолаш яле, нагахьа санна из чIоагIа яле, нагахьа санна тха мохк паргIата бале, нагахьа санна тхо тхоай мукъагIа а дале социализм хьалъеш а доакхе, из Советски Союз бахьан долаш, цо тхоца цхьана гIуланхаш леладар бахьан долаш долга. Тхо хила а хиннад доттагIий, дилла хург а да тхоашта Iалаьмате донкха гIо даьча камаьрщача турпалча халкъа доттагIий. Вай доттагIал даим хургдолаш да.

В. НИЗСКИЙ.
(АПН).

АПН интервью

СССР ДЕ ЛЕРХIА КЕРТТЕРДАР—ЛАЬТТА МАШАР IАЛАШБАР

— Хилча дика хеташ дола хIама а хинна бусаргба, машар, нагахьа санна на бахьан долаш тIагIертта, хIара денна, компромисс йоацаш къовсам ца лоттабойя, — заявлени йир АПН корреспондентаца И. Александровца къамаьл деш Антананариву яхача Мадагаскара столице хиннача Деррнгдунен Машара Совета президиума Бюро сессе балха юкъе даккъа лоацаш хиннача ливански журналиста Таннос Данбеса.

Дунца дезаш а дац, мел лоархIаме яр Антананариву йийца Индийски океанахи Персидски заливахи машара зона ярах йола проблема, белгалдаьккхар Танноса Данбеса. Укхаза ВIашагIкхийттача Штаташа хьалхьбу кхокам юхе оттаб, из чIоагIа кхераме хIама да лаьтта дахача деррнгача адамашта а иштта хьалхарча аргIанна Индийски океанен Персидски заливен бассейне бахача миллиард совгIа болча наха а. Бокъонца лаьрхIача уж дилла а латт Диего-Гарсия тIен Масира яхача гIайрен тIен базированн еча американски ракетийн стратегически бомбардировщикийн привела яIал. Индийски океана бассейне дахача халкъашта хьашт долчча хана духьала бахкха йиш йолаш ба Аравийски форда тIа лелаш долча американски тIема кемай армада беррига бокка низ.

Дукха ха йоацаш реюньонски кепайоазоно хоам баьча беса, Диего-Гарсие дIахоачадаьд ядерни герз. Сона хетачох, нертагIдаьккхар Таннос Данбесса, Гаргарча Малхбоалерча мехкдаьтта доалдача районашта юхе ядерни герзах ловзар мoлхах йиаза йолча бешкала юхе цIерах ловзар санна кхераме хIама да. Малхбузехьарча пропаганда са ца доаихаш бувцача боацаш болча «советски кхерамах» дола даьсса хабараш но боацаш цIенхаштара бокъонца болаш бола кхерам ба иа.

Тайп-тайпара бахьанаш а доахаш, США Персидски залива районера шоай гераашцара низаш тIагIертта совдоахаш хиларо хьахьох цар бокъонца йола планаш малагIаш я. Американски империализм дага я дукха мехкдаьтта доалдача цу ерригача региона тIахьожам лоаттабе, цун Iалама ресурсашта доал де. Гаргарчен Юкъерчен Малхбоале дахача халкъашкара шийн лоIам кховчашбелга дIахье.

Уж планаш кхоачашъеча лоархIаме моттиг хьожаю Вашингтоно, цхьан оагIорахьаре, египетско - израильски альянса, хIаьта шоллагIче оагIорахьара. Пентагона тIема базаш яха шоай территори дIаенначa, тIема сферe ВIашагIкхийттача Штаташа цхьана гIулакхаш леладеча Iарбий реакционни режимашта. Цу шин фактора кIийлен тIа латт нерттера де лерхIар чIоагIа ирбенна Iарбий халкъий антиимпериалистически, къамаш мукъадахара къовсам юхатохар дола Персидски залива зоне ра США стратеги.

Цу хьалашка, белгалдаьккхар ливански журналиста, тха мехка тIа-тIа чIоагIагIа хоалу империализман сионизмах оагIорахьара шийна еш йола нажим. Массехк шу да Тель-Авиво Ливана духьала тIема авантюраш лелаю. Iалаьмате йоккха хало тIаттай мугIарерча ливанцешта. ХIара денна хIана боац аьнна бов израильски снарядаштен бомбаштен вIал гунахьа довца наьрзна нах, Iалаьмате доккха зе ду мехка экономикана. Сионисташа къоза индаш ду тхона духхьал шрай мехкара лелахбаь баьнка 300 эзар сагах латта палестинцаш Ливана тIазцарагIа.

Персидски залива мехкий хьакъехьарча империализма агрессен дитатен доктринана духьала оттаю Советски Союзо машарен нхерамзлен доктрина. Индийски парламентарешта хьалхашна аьча Л. И. Брежнева выступлене тIара конструктивни предложенеш Iарбий мелкашна чIоагIа терам тIа а эзаб, хIаьта раьза болаш хьал а ловц. Цу предложенена шин кхера вIашта ца уллийташ дохадир «советски кхерамах» дола харцдараш. Iарбий дунен тIарча къамаш мукъадахара болама хинний цу предложенеех, - Персидски залива районе кхыча мехкий тIема базаш хьаяра духьалара, укхазарча мехкий чурча гIулакхашта юкъегIертара, цар херка дIа ца кхетара статус лархIийтара, шоай Iалама ресурсашта доал дара бокъо бахьан лоаттабу къовсам кхы а шерагIа боржабара йола стимул. Цу инициативаша тешал ду Советски мехка араьхара политина машара политика хилара, цо нерттера де лерхIар лаьтта машар Iалашбар хилара.

(АПН).

Эскаре гlулакх деш ба вай межахой

СОВГlАТА — ГОРОДАШ

Цхьа юкъ яр Мусайна сагъ физически а духовни а кхетавер ха я аьнна хеташ. Амма тlехьагlа кхетадир цо ше гlалат вуьлаш хилар: шераш дlаахарга хьежа дегlабаьхна lац нах. Хlара денна тlалаттача гlулакхашен халонашен дегlабоалабу уж. Хlаьта халонаш кунна дукха нийсъенна1. Ялх шу даьнначa хала нана йоацаш висар. Цул тlехьагlа дlаваьлар да а. Цудухьа хила мегаш да вахара чем цун ма хьалха боввар.

Школа яьккачул тlехьагlа — ПТУ, тlаккха «Жилстрой» треста СМУ. Балхах къалхаш цlаккха а хиннавац из, амма цхьа чlоагlа цунна безам тlабодаш а хиннавац. Духхьал шийна ма могга дикагlа де гlерташ хулар из ше дер. Алхха цкъа хилар цун дог хьоастаhаш дола хlама. Бригадира аьлар цунга:

— Хоза ба хьа болх, Муса. Чlоагlа наха эшаш ба...

Амма из духхьал цкъа мара хиннадац. Дукхагlа йолча хана сага теркалъяцар цун къахьегама хозал: ха янар цу гlулакха. Амма, цу дешаша лер йиттар Мусай дегчу, моллагlча дийнахьа из марцхалгаш в дакха, шонкаш а аьнна, раствор а йоаллаш долча ший кулгашта вела а къежаш бlарахьежаш «хоза а ма бий!» яхаш лаьттавале а.

Цо цхьаккха дича а кхетадеш дацар болх баьнначул тlехьагlа общежите гул я лийя, гитара а лекхаш, массанела а «тхона санна камаьрша еннац доттагlашта тхоаш дик ца далийта городаш тела торо» яхаш илли даьхача нагийча наха леладаьраш.

Чlоагlа сатесса вар Мувса ше салтечун погонаш баламаш тlа йоахкаргйолча хенага. Тlема комиссариатe ала ма аьнналий цунга: «Десантник хила мегаргволаш ва!» Из чlоагlа на хlама лоаш а кlеззага сигаленах кхераш а вар. «Укхаза хургьа хьона са йокъоине романтикина чуккоссавала йиш», — йоахар Мувсай дего.

Эскаре водаш из накъавакхий баькхар берригa цунна бовзаш бола нагий нах. Гитара а лекхаш, иллеш а доахаш мажъаваьккхар из.

Городе хьалдаьча кердача гlирсашка хьежаш цецвоалар Мувса: «Са къахьегам а юкъебаха бол-те уж этажаш хьалъеча?». Духхьал хlанз, ше леладаьча гlулакхех къасташ, хетаргахьа, духхьашка кхетадир цо ший дега уж ма йолга.

Амма дукхача хана къаьста хиннавац Мувса шийна дезача гlулакхах, хlана аьлча тlема гlишлонхо вир цун нах.

Раьза воацаш варий из ше сигаленах къоаставаь? Хьалхарча юкъе раьза воацаш хилар. Амма тlехьагlа кхетадир: тlаккха укхаза дукхагlа эшаш ва-их из. Дерригa дийна а денна балха тlавийрнар Мувса, йицъелар парашютаце сигалара чуххувсавалараx йола уйлаш а. Цу тlа дукха хlамаш дар эскаре цунна ца довзаш. Хlаьта долче — дега тоам хургба, гlулакх хала дале а. Йеташ бий уж — башенни крана тlа ховвавья! Кхетадеш да, курсаш яьхачул тlехьагlа. Хьалха вар из гlишлош хьалъеча эгтара аттагlа бола болх нийсбеннар крановщик аа аьнна хеташ. Хlаьта шийна цу гlулакха чам байвача...

Хьалхарча дийнахьа а lоттар йир командира:

— Го чехкагlа баха. Аюбов. Хьо я вай керттера фигура. Хьо кадай хилерах тийша да дукккачар гlулакхаш.

«Иштта керттера хилер со?» — шек ваьлар Мувса. Амма кастта кхийттар: бакъда — керттера аа.

...Цхьан минута ший техникана бlарг тlера баьккхар къолвча крановщика мугlарерча салтечо Рябов Сергея — тросс обойма чура хьайккхар. Из бахьан долаш болх боацаш бисар бетонщикаш, водителаш, облицовщикаш. Кран сецача — дукха хlама ца эшшаш дерригa гlишло хьалъяра балхаш сайцар... Болх сацар дилла а ца эшаш хlама да, къаастта а цlеноши хьалдаь а даьха дlадала деза хь юхегlертача хана. Фу дерга хlанз? Ремонтникаш беха беза? Ха дlагlоргьи, кхыча объекте ба уж хlанз. Кран тоаергья ше аьлар сержанта Аюбова. Ший гlончалла вигар мугlарера салте Борзаев. Кlезига бахкаинар трос дlаболла гlерташ, — боад боллалца. Шуна чеха дийнахьа Lурра, командира Мусаевга таьттача: «Дукха гонгдий ро ремонт ен? — цо сатийна аьлла:

— Кран-м болх беш ш... Мусайна болх бе хорра. Къаьста а реш долча гlулакхе ше раьза хилча. Хlаьта иштта хlамаш тlа-тlа дукхагlа нийслора. Крановщикийна тlера ше lочухьежача гlишло хьалъечара бокъонца йола керттера фигура тарлора цунна шийх. Цо болх бу моттиг массанечул лакхагlа хилар а цунах комсомольцашна пхоай баьчча вар а дацар цун бахьан. Ше беш бола болх эшаш хилерагlа хетар цунна: дерригa хьох тийша да уктаза! Хьох, крановщиках бувзабенна ба гlишлонхой, гуш довцача, амма тедалургдоацача мазашца. Хlаьта из дика хетар цунна. Цу уйлаша дог урауттадора цун, болх дикагlа байтар. Шоаш берригаш а цхьа девал баь вlешкаозаш долча юкъарча гlулакха, из гlулакх дерий хьамара ше кховацар. Хlаьта селхан а тlехьа яьсса иллача ара керда хоза этажаш урагlаяхача Аюбов массанел а чlоагlагlа гlадводар. Цо доккхал дора гlишло ше а дакъа лоацаш хьалъяь хиларах.

Хала а хьинаре болх бе безаш а дола деноши укар. Планах «кlур» боалаш моттигаш а нийслора. Тlаккха Мувсас ший новкъостащца берригa низ тlабохийтар гlулакх тоадара. Выходной деноши а салоlилга а дицлора. Амма, из цецвоенпхаш хlама дале а, иштта моттиг нийсъелча а хулар сагота а боацаш гlаьне увзаш багlа гlерташ бераш. Аюбовна ший «ворхлагlча сигален тlара» гора уж, цу сахьате йохайора «пхьегlа».

— Гlишло хьалъяр — вай юкъара гlулакх. Хьаштдале наха юкъера вай сий, — оалар-цо шийца цхьана эскаре гlулакх деш барашка. — Хlаьта цхьанне мекъало дукхаеша бу болх боабе тарлу.

Ший командира бокъонаш а хиларагlа, шийка тlалатташ комсомольски активиста дехкар а хиларагlа, из духхьал дlоалар бакъдар из хаза раьза боацарашка. Хьадекар комсомольцашна болх дика бар, хlаьта из иштта байта вlаштlехьа а доалар.

Болх тоабора цар. Гlишло хайнахьа яьйоаккхар. Амма мелла уж этажаш хьалйоттара цар мел къахьега, мел кераш толхе йийзар лоархlаргдар? Иштта а хулар: план лора, хlаьта дийнал... Хила мегаш хlема да цхьабараша из теркалдеш ца хилар. Амма сержант Аюбов-м вацар из тернал ца дераштa [redacted]

— Дог доацаш кхоачашъе йиш йий пачахьалкхен план? Дог доацаш хилар-м тип-лип аьнна кхоачашйича даьннад яхила ма дий...

Цо хьурмат дора раствора хlара тlадама, панелий. Кходаьр кепигех хьахул. Цхьан шоззен выступленеш яь lийнавац из комсомольски собранешка браководелашта дукхала. Активиста дехкар тlалаттаргlа а командира дехкар тlалаттаргlа а.

— Вай, комсомольски традици иштта я: пагахьа санна парте яхе: «Де деза», вай ала деза: «Даь да!» Воай къахьегамца дlагойта деза: ленинцаш вайх хозахста оалаш ца хилар.

Хlаьта новкъосташа кхетадора шоай секретара яхар, цунна тlехьа бар.

— Гlишло хьалъяр яхер из дукхагlа йолча хана халокаш я, кхьыметтал вlаштlехьдоацарашн къовсамаш. Из дерригa а хиннад. Хlаьта а гlулакх лелаш хулар. Этажаш урагlаухар. Хlаьта царца цхьана дегlаухар уж хьалъераш а.

Хlана-м Мувсайна дега а дагlац, нералаьцача гlулакхах доккхал де ше моца ваьлар. Е из цхьан бlаьстан дийнахьа ший «ворхlагlча сигален тlа» хьалтlа а ваьнна, цу тlара lочухьежача хапа дерий а е шоаш хьалдаь цlеноши бlаргедайча хилерий а. Хlаьта догlа а делхаш йолча цхьан сарахьа довзаш долчa илле дешаш:

Гlайха байса йоакихаргйола моттиг хьай белаж тlа улл хьа, нах кердача городашка бахийтара да на.

аьнна дола дешаш хевача хинна хила а мег.

Амма башха лоархlаме а дац из хlама дег тlа маца дижад. Керттердар да из Мувсайх ца къастар. Укхаза эскаре, из lемав ший тlема гlишлочун хlара деннарча балхах романтика лерхlа. Цо бархал оал командира а еррнгача коллективо а нахара нийсъ лаха шийна гlо дарах. Яь йохаргйоаца решенки я — погонаш баламаш тlара lоьхача гlишлошъеча юхавала.

Мел этажаш еттай цо эскаре даьккхача шера? Уж сел дукха ца хила а мег. Шай йотта кхийнарш. Из-м сел вага везаш хlама а дац. ... хьалйоттаргьа кх лха а. Гlулакх керттера сагтун ший цу сагo це шай гlулакх лархlар.

В. МУРОМЦЕВ.

Грозненски аэропорте хьалхалаттерех я ТУ-134 яхча Кашев Александр Васильевич командир волча самолета экипаж. Аиапассажирашта дика гlулакх ду бортпроводницаша Соколова Людмилас Трушкина Натальяс.

СУРТА ТlА: бортпроводницаш Л. Соколова, Н. Трушкина.

В. ДЗИСЯКА сурт.

ХЬИНАРЕ ДАКЪА ЛАЬЦАД

Чакхъяьннай Грозненски районерча дешархой производственни бригадай слет.

Соакха пхелагlча къахьегама четверте Грозненски районерча дешархоша республике котало яьккхар. Царна елар комсомола обкома цlе байракх.

Дикагlчарна юкъе я Петропавловски юкъерча школа бригада. республике эггара дикагlчарех лоархlаш я Ильиновски школьни лесничество. Дарбаш баьцаш гуллъяри Нохч-Гlалгlайчене хьалхара моттиг царга я, хlаьта Российски Федераце — кхоалагlъяр. Толстой-Юртарча юкъерча школа бригадо соакха лаьчахьалхенга дехкад 120 центнер боабашка дулх. Кхашка а хьинаре къахьийгад районерча школай бригадаша: оасар деча, баьцадаараш, ялат, чуэдача, кхьтахьа.

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шере кхы а хьинарегlа, къахьега дехкараш тlайийщар слете гулбеннараша.

Л. ШУЛЯР, хьехархо.

Украински ССР. Фрунзе цlерагlча Сумской машинашъеча объединене серийни арахеца йолаш «Лидер» яха берий педальни автомобиль. Предприяте бехача заказе аьрхlа 25 модели арахец. Царна юкъе 6 — пачхьалкхен дикала Знак енна я.

СУРТА ТlА: халкъа эшача товарий инженераш-конструктораш А. А. Степенков, Н. И. Рыбалков «Лидер» яхача автомобилага хьожаш ба.

И. ГРИЦЕНКО сурт.

ТАСС фотохроника.

Ши ди юкккъа...

Дегаш гlоздаьнна бар цхьоалагlча микрорайоне С. М. Кирова цlерагlча проспектагlа вурийтталагlча цlагlа баха хоьша нах шоашта керда хьалдаьча цlагlара квартираш елна. Из дар 1980 шера бlаьсти. Хоза, купсибат долл нийсаза вlашгlарьдаь цlа lалаьмате хозача моттиге хьалдаьд.

Цу цlен ши подъезд я, хlара подъезде 35 квартира а йолаш. Иштта хlара подъезде-м цхьаьца лифт я. тlаккха хlара этажа тlа нуькхаш чутувса турба я, хlара цlагlа чу дилла дlайхен шийлен хий да. Тlаккха кхы фу эш? Чубаха сийрда квартира хилча, мел оьшача бытови хьалашца lалаш а яь.

Нах цу цlагlа баха хайшача денз кхаь дийнахьа вlашта лифташа болх баьбац аьлча харц хургдац. Тlаккха нуькхаш чутувсача турбаша-м, моцагlа шайтlа яхачоа а дайна, цкъа «тlуттl» аьнна болх баь яц.

Цу вай дувцача цlагlа бархlалгlча этажа тlа вахаш ва къахьегама ветеран Николай Прокопьевич Жгутов. Дега лазар долаш а ва из. Хlаьта бархlалгlча этажа тlа мишта вуьйла мот хьоьа Николай Прокопьевич? — аьнна аз шийга дайча хаттара жоп а луш цо сона дуьйц:

— Фу дерга аз цlагlа цхьа йоккха саг мара яц. Тlаккха нуькхаш дlахоьса а, тика тlара хlама эца а вра вала везаш ма-хулий. Бакъда, лифта болх ца бар бахьана хlама эцар ...

... не урвляющи Бочарова Валентина Ивановна, керттера инженер Тагиров Хаваж волча лифташ болх бе йолайлийтар дехаш. Бакъда, уж царга лерг хьоьхаш бец. Цар горжилуправлене кулгалхой болча гlо, цар вlашагlйохна езаш я лифтерий курсаш, оал. Дуккхаьа дийнаь нах горжилуправлене а. Бакъда, гlулакх хlаьта а меттахьа доалаш дац. Лифташа болх ши да юккъа мара бац.

Дизачa пхе дийнахьа (из дар февраль бетта 1981 шера) вай дувцача цlен подвалашка краи нйкха а нйкха дlайха хий чуьнха цхьоалагlча этажашка мел баха нах lаьаро садукъача дlахоачабар. Тlаккха фу дир домоуправлене кулгалхоша? Хи нlен хьайнйттача пхенагlча дийнахьа мара на дlатъоала слесараш бахкийтанзар! Баьхкараш а ма гулбе вай дезачоа бlарга. Шин кога тlа уралатта ца могаш менна бар уж.

Зехьа lоьахийта-м шортта ма дий дlайха хий, тlаккха баха нах цуьца lалашбар миштa лаьтт хьоьаргда вай. Хьалхие а ала деза, lалаьмате во лаьтт. Сайрlйна бархl сахьат даьлча гlоне цхьайтта сахьат даьлалца йолча хана цlен-воаной багlа пхьегlаш йилла, бер луьчаде йиш йоацаш. Из шитта хlаьнад аьнна даьча хаттара Бочаровасен Тагировен луш дар цхьа жоп да:

— Цlа хьалдаь гlишлоьюхь ба безке бараш, паргара хьадеза поошта эшар.

Да вштта гlуланга, ма гаьна а даьлар яр хlаъз. Мичхьара лохаргба 1980 шера бlаьстан юхье, ца хьал а даь пачхалкхьен комиссе дlадеммa дlабаха гlишлоякхой? Уж хьа а леха цар тоадаьчул тlехьагlа мара дlайха хий хургдоацаш дале Цу де дезахьогl цу цlагlа [illegible] мискаш...

Тlаккха хин отопление болх мишта бу хьр дезай шоана? lаьна дукхагlча даькъе шийла хилар батареяш. Хьоьаргда вай на хlаьна хиннад. Нйслагlча этажа тlа мел йолче: №№ 33, 34, 35, 68, 69, 70-ча квартирашка пеша оттаьь аннй тайпара «форсункаш» я. Цар чу е батареяшна фо нийсдечa из ара на дахийтача йlовхал хьалац батареяша. Лоацца аьлча, ди юкъкъа нйслагlча этажера фо ара да хийпача цхьоалагlча этажага кхаччалца мел йолча квартирашка шийла хул.

Тlа де хlама дац цу гlулакха яхаш шек бац домоуправлене кулгалхой. Вешта, батареяш шийла хиларе бахьан-я, яхаш дувц сона Тагирова Хаважа, котельнера дlаухийта хий массахана а цхьа боарам боацаш цхьа температура йоцаш хилар да.

Тlаккха масе хала а нл хий эшначa боарам дlаукарелолаш цунга хьожаш, lаьдало ахча а телаш машинсташ беций шун котельне аьлча, бе.м ма бар уж йоах Тагирова, боацачарна нийсса бола мара, дукхагlча дакъе менна хул уж.

Тlаккха бехктокхаме эзабий уж? Сона дала йоц боацаш висар нlслагlча домоуправлене керттера инженер Тагиров.

Иштта хьа веза кулгахой!

А. Г. УГУРЧИЕВ.

КОСМИЧЕСКИ ТОХКАМАШ

ВЕНЕРА РАДИОЛАКАЦИОНИ СУРТ

Венерана гонахьарча сомача морхий пордоно йиш хилийтац Лаьттия тlера телескопашца цун тlехенга хьежа. Венера юкъ бола атмосфера чаккхадоагlаш яц духхьал радиоталгlешта мара. Грунта физически свойствашка планета рельефахи йола ниса данеш эггара хьалха кхаьчар вайта Лаьттара яьча радиолокаце метода гlоьнца. Цу тайпара земанш даьхад 1961 шера денз СССР lилмай Академе радиотехникан электроникан Институте академика Котельникова Владимира кулгах а дени, хlаьта иштта США а. Йистар цо го боаккха юкъ, орбита тlехенгахьа мел лостам болаш хуя кхестара соа, планета юкъера радиус.

Планета радиолокациони сурташ тlа гучаьнкар рельефа башлоьнаша юзаенна йола стабильни образованеш. Цо йиш хилийтар 1970 шера венерографически координатий система юкъейоалле.

Венера тlехенна радиолокациони тохкамаш де хало хул, Лаьттанен цуннен юкъера эггара зlамигагlа йолча хана Лаьттангахьа цун масса а цхьа оагlув хулийдаь. Из бахьан долаш башха совгlа — эпашагlа доацаш Венера тlехен нхаь даькъах ши даькъ лаьттара тохкамаш дулургдоацаш да. Планета рельеф йоазара керда торопаш хьайийллар «Венера-9», «Венера-10» оалаш йола планеташтa юкъера автоматически станцеш урагlъахийта йолайнча. Цу аппаратий гlоьнца 1975 шера lилма исторе духхьашка йир советски lилмахоша планета бистатически радиолокаци оалаш яр. Тохкамаш деш йолча районий тlехенна станцеца излучени еча радиоталгlешца облучени йора, хlаьта отражени яь радиоталгlеш Лаьттарча станце тlаиййора. Станци Венерана йиъ километр мара йоацаш гарга хиларо йиш хилийтар бустамий бокъо луш йола способность чlоагlа совъяккха.

Радиолокациони сурташте обработка еш гучаьлар рельефа йоккха масштаб йола башхалонаш, къоасттадаьаьлча, гучаьккхар лоамаш дола участок. Из йода. хетаргахьа, экваторе параллельни лостамагlа. Цу участка тlарча къаьст-къаьстача образованей шорал йоккха яц, еррига а 25—50 километр мара, хlаьта йlоахал цхьайолча моттигашка 800 километрга кхоач. Лакхал хувцалу юкъера лаьрхlача 1—1,5 километрга кхоачаш а къаьст-къаьстача моттигашка — 2,5 километрга кхоачаш а.

Кхыча районе гучаьлар йоккха босе, юкъера лаьрхlача 2,5 градус хургйолаш ира яр 700 километрга кхоачаш йlаьха босе.

Техача областий доккха дакъа шаьра моттиг я. Шаьренй тlехе аьшк теха хlама санна нийсъяь я. Рельеф ца хоьш а шаьра йоацаш нийслуча моттигий хьокхам горизонтальни боврамца нийсдича километр а яц, хlаьта юкъера лаьрхlача 0,5 градуса нийсса а хул. Из бетта фордий нийса йоацача моттигий юкъерча хьокхамал массехаззa зlамагlа я. Венера шаьрача моттигий тlехе, хетаргахьа, «Венера-10» яхача станце ше lохайнача районе сурт даьккхачунна тара яр. Планета тlехе кхарташ кlезига йолаш хиларо хьахьоах Венера рельефа формировани ечa атмосферни процессаш боккхача лоархlаме хинна хилар.

Отражене коэффициент йиш хилийтай тохкамаш даьча цхьан районерa грунт мел кхотаенна я ха. Из хувцалу кубически сантиметра 1,6 граммагара 3,3 граммага кхоачаш. Цо йоах цига цамцаьлхараш хетаргахьа, йохаь породаш санна, иштте гранитеш. базальташ а хила тарлуш я. Даьча бустамех хьахинараш хьахьекхад. Венера грунт ший свойствашка диллача хьалха Лаьттара ецча локаце данеех лийрхlачул дукхагlа эргалоаш йолаш хилар. 1000 километр дlоахал долча районерча грунта физически свойствашш селда чlоагlа хувцалуш хиларо тешал ду планета геологически истори хьинарен хинна хиларах цун тlерча тlош веществаш дlахьача хана дукхаза а хувцалуш кердйоальташ хинна хилара.

Александр ПОБЕЛЬКО, [illegible] (АПН).

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

КАГИРХОЙ ТЕРКАМГА!

ГРОЗНЕНСКИ УЧЕТА МЕХАНИЗАЦИ ЯРА ТЕХНИКУМО ДlАХОЬТ подготовительни курсашка занятеш 1981 шера 15 марта денз 15 июле кхаччалца хургйолга.

Подготовительни курсашка занятеш хургья эрсий меттали литературей, математика. Деша дlаоттача хана дlалуча экзамений программагlа. Занятеш еш ба йоакха говзал йола хьехархой. Цар теркам тlабохийт абитуриенташа деча гlалаташта.

Деша дlаоттара хьачудала деза документаш: заявлени, дийна хилара документ а школера справка.

Деша вагlарах доагlа ахча (11 сом 45 кепиг) техникума бухгалтере дlачудала деза.

Документаш дlачуйийду хlара денна, шоаттен кlирандийна доацаш, 13.00 сахьат даьлча денз 17.00 сахьат даллалца, № 209 йолча кабинете.

Ца кхетар хитта йиш я укх телефонашца: 3-50-90, 3-58-33.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 МАРТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хит».
8.40 — lуйранара гимнастика.
9.05 — «Дукхалла стихаш».
9.35 — «Кхо шу» яха телевизионни художественни фильм. Хьалхара сери.
10.40 — Малхе далакарий Дофтадцинска ансамбль выступлени [illegible]

[illegible]

... кубок. «Шахтер» (Донецк) — «Динамо» (Киев). Перерыве (19.45) — «Бийса диъкъал дийкха шуна, бераш!».
20.45 — Д. Шостакович. № 1 бола симфони.
21.40 — «Фронтера шера яьтто» яха художественни фильм.

18 МАРТ
I ПРОГРАММА

[illegible]

II ПРОГРАММА

[illegible]

РАДИО

17 МАРТ

6.40 — «Юьртара lуйре» (эрсий меттала).
7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.50 — КПСС XXVI съезда совнаме кхоачашдейтар! «Да хилар» (эрсий меттала).
8.10 — Хоамаш.
8.30 — «Яьло таламаш ...» (нохчий меттала).
8.45 — «Дагахь уйла цlена а доацаш тlагlоалла йола дуьнене бод-мозрзагlа юкъе». Беседа (эрсий меттала).
9.15 — Берий хьалхьехьа бокхийчарна. «Мишта хул уж школе баиалехьа?». Беседа (гlалгlай меттала).
9.30 — «Къона ламанхо» (гlалгlай меттала).
17.10 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Хlана хьаду парте программа» (нохчий меттала).
17.31 — Производствана хьалхалаттаршта дола концерт (гlалгlай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).
18.30 — Ашараш (нохчий меттала).

18 МАРТ

7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан наъть» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Ленински новкъа тlаьха! Къамалаш ду КПСС XXVI съезда делегаташа.
8.40 — Халкъара ашараш (нохчий меттала).
9.15 — «Дуьнен хьалхьяьнта юкъера обозрени» (гlалгlай меттала).
9.30 — «Хьоьагlо йолча дезале» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
9.50 — Ашараш (эрсий меттала).
10.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
10.01 — Радиоладугlаркой заказах дола концерт (эрсий меттала).
10.30 — «Социалистически декхарвш. Уж мишта кхоачашду?» (гlалгlай меттала).
10.45 — «Кoa тlара оалхазарий леладерга — промышленни лера тlа». Корреспонденци (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).
18.30 — Ашараш (гlалгlай меттала).

Хоттам

Талан республике гlоллеи Грознее морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьарча секунде 0—5 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 3—8, Грозне 5—7 градус йовхал хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча сагlоналашкахьара секунде 2—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсанна — 1—6, дийнахьа +3 +8 градус йовхал хилен тарлу.

Метеостанца.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителена — 9-24-03; бехктокхама секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленности транспортера — 9-24-01; мерта белхама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаташ — 9-24-07; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен, ерей, шоаттен деношка

СФ02116. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1087.